

Lauhanvuoren - Hämeenkankaan LUONTOMATKAILUALUE

Luonto kutsuu
kulkemaan

Sienisato talteen
kankailta

Suot kuntoon
ennallistamalla

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Tervetuloa läntisen Suomen vuorille, kankaille ja soille

Etelä-Pohjanmaan ja Satakunnan rajamailta löytyy luontokohteiden keskittymä, joka on monessa mielessä ainutlaatuinen. Aloitetaan Läntisen Suomen korkeimpiin kohtiin lukeutuvasta Lauhanvuoren kansallispuistosta, joka kantaa rinteillään jääkauden jälkeisten meri- ja järvivaiheiden historiaa. Lauhanvuoren huipun vedenkoskemattomalta lakikalotilta voi ihailla maisemia kymmenien kilometrien päähän. Näkökentän laidalla siintää toinen kansallispuisto, Kauhaneva-Pohjankangas, jonka luonto ja maisemat ovat myös jääkauden synnyttämiä, mutta aivan erilaisia. Jo puiston nimi viittaa sen kaksijakoiseen luonteeseen: Kauhaneva suoltaisiin ja Pohjankangas harjumuodostumaan. Pohjankangas jatkuu kansallispuistosta etelään Hämeenkanalle saakka, jossa maisemaa elävöittävät suppakuopat. Alueen läntisin kolkka on Haapakeitaan laaja soidensuojelualue, jonka lukuisilla suoikeitailla on sama syntyhistoria kuin Kauhanevalla.

Geologinen historia 10 000 vuoden takaa tarjoaa pohjajuonteen, jonka päälle on kerrostunut runsaasti luonnon monimuotoisuutta: lähteikköjen ja luomien pienilmastossa viihtyviä kasveja ja hyönteisiä, soiden linturikkautta ja mäntykankaiden paahteisista ympäristöistä nauttavia lajeja. Myös ihminen nivoutuu alueen historiaan. Helppokulkuisilla kan-

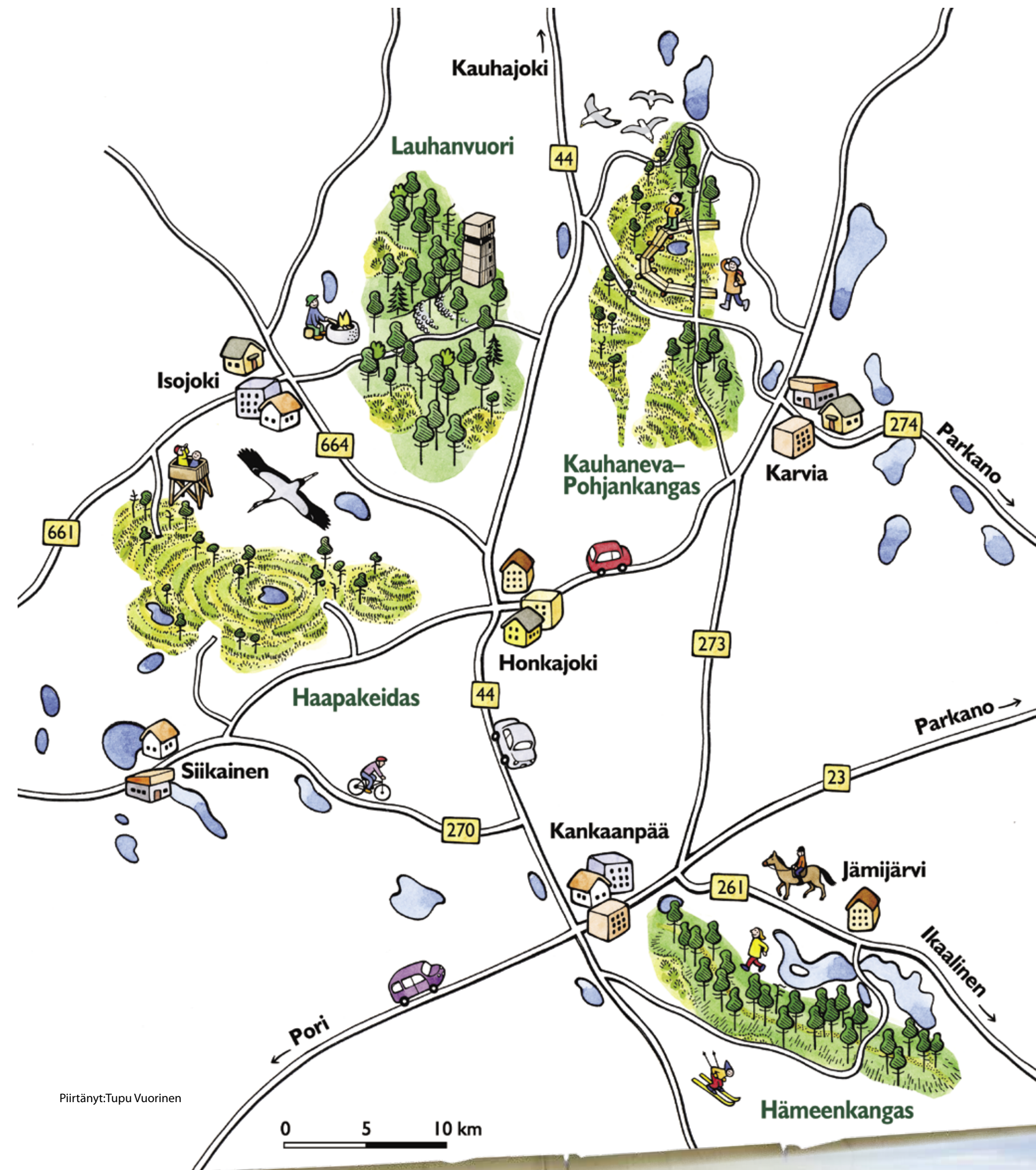
kailla on kuljettu eränkävyn ajoista saakka. Vieläkin alueen suo- ja kangasmaisemissa kulkiessaan voi samalla sukeltaa menneisyyteen, sillä Kyrönkankaan keskiaikainen tie, nykyisin valtakunnallisesti arvokas museotie, kulkee läpi Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuiston ja halki Hämeenkankaan.

Näistä hienoista ja erilaisista alueista muodostuu luontomatkailukohteiden kokonaisuus, jonka vetovoimaa on pyritty viime vuosina kasvattamaan yhdessä alueen kuntien, yrittäjien ja muiden toimijoiden kanssa. Lauhanvuoren ja Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuistoissa, Hämeenkankaan harjoitus- ja monikäyttöalueella sekä Haapakeitaan soidensuojelualueeseen kuuluvilla Mustasaarenkeitaalla ja Huidankeitaalla on tarjota kiehtovan geologian ja upean luonnon lisäksi palveluja ja paljon muutakin nähtävää. Vierailijaa odottavat luontokohteiden kesä- ja talvireitit taukopaikkoineen sekä lähialueen majoitusvaihtoehdot mökeistä loma-asuntoihin, paikallinen ruokakulttuuri sekä asiantuntevat oppaat, jotka kertovat sinulle lisää eteläpohjalaisella ja satakuntalaisella asenteella ja murteella. Tule sinäkin tutustumaan!

Tuula Peltonen, puistonjohtaja

Kuva: Ismo Nousiainen

Geologinen historia

Ari Brozinski

Lauhanvuoren, Kauhanevan-Pohjankankaan, Haapakeitaan ja Hämeenkankaan alueilla nähtävät geologiset pinnanmuodot juontavat kaliooperää lukuun ottamatta juurensa noin 11 000 vuoden taakse. Silloin 2,58 miljoonaa vuotta sitten alkaneen – ja edelleen jatkuvan – ”jääkausiajan” eli kvartaarikauden viimeisin mannerjäätikkö Veiksel perääntyi kohti pohjoista. Jään kuljetuksessa ollut aines kerrostui sulamisvesien mukana muun muassa harjuiksi. Jään peräännyttyä pois kohdealueen päältä, ovat Itämeren edeltäneet meri- ja järvivaiheet sekä vedenpinnan laskun aiheuttamat rantavoimat jättäneet

omat jälkensä maastoon. Soistuminen alkoi viimeisimpänä kehitysvaiheena maa-alojen vapautuessa meren alta noin 9 000 vuotta sitten. Alueen nähtävyydet muodostavat monipuolisen geologisen jatkumon, jota tarkastelemalla voi kronologisesti seurata alueen kehitystä jään alaisesta aineksesta viime aikaisiin muutoksiin.

Merenpinnan yläpuolelle 231 metriä kohoava ja 10 500 vuotta sitten mannerjään alta paljastunut Lauhanvuori verhoutuu hyvin maastoon. Lauhan huippu sijaitsee kuvan oikealla näkyvän linkkitornin kohdalla. Etualalla näkyy osa Spitaalijärvestä, jonka vedellä kerrotaan olevan parantavia vaikutuksia.

KAUHANEVAN- POHJANKANKAAN KANSALLISPUISTO

Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuisto soveltuu lyhyisiin päiväretkiin. Kyrönkankaan arvokas keskiaikainen museotie johdattaa kävijät puiston avarien mäntykankaiden halki Kauhanevan upean suoalueen keskelle.

Puiston luontopolun lisäksi Kauhalammin pohjoispuolella on luontotorni maisemien ja lintujen tarkkailuun. Luontotornin lähellä on myös tulentekopaikka ja kuivakäymälä. Luontotornilta avautuvat hienot maisemat Kauhanevan suolle. Kauhaneva on Suomen arvokkaimpia keidas- ja aapasuoaluita. Suon linnusto on runsaslukuinen ja arvokas. Keväisin Kauhanevalla voi nauttia moniäänisistä lintukonserteista ja syksyisin nähdä muuttavia lintuja.

Kierroksen eteläpäässä Salomaalla voit nautiskella eväitä nuotiopaikalla sekä yöpyä telttailualueella.

Lauhanvuoren kansallispuiston läpi kulkeva valtakunnallinen polkupyöräreitti (47) yhdistyy reittiin 44 Karvian Kantin kylällä. Valtakunnalliset pyöräilyreitit on merkitty ruskein Tielaitoksen kyltein.

Kyrönkankaan kesätiellä on sallittua myös ratsastaa. Ratsastusreittiä ei vielä ole merkitty.

ALUEEN TEKEE ARVOKKAAKSI:

- Luonnontilaiset keidas- ja aapasuot
- Lähteiden ja lähdesoiden lähdelajisto, esim. lähdesara
- Harjumetsien uhanalainen eliölajisto
- Runsaslukuinen ja arvokas lintulajisto, Etelä-Suomen monipuolisimpia lintuyhteisöjä
- Hiljaisuus ja erämaisuus
- Katikanjoni osa Hyypänjokilaakson valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita
- Kyrönkankaan kesätie, keskiaikainen suojeltu museotie

Kuva: Timo Nieminen

Kuva: Timo Halme ja Tuomo Häyrinen

Ilmakuva Kauhanevalta. Kuvassa näkyy alueen suurin kohosuo ja sen keskellä Kauhalammi. Selänteet ja avovedet kiertävät kehämäisinä alueen korkeinta kohtaa.

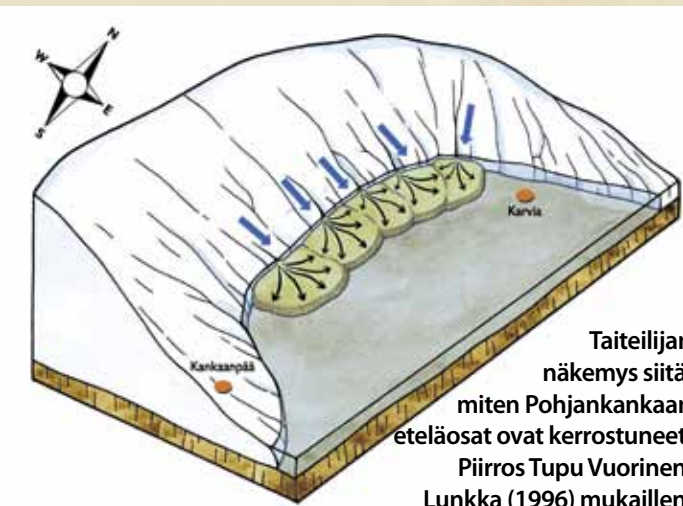
Kauhaneva-Pohjankangas

Ari Brozinski

Lauhanvuoren itäpuolella sijaitsee maantieteellisesti läheinen, mutta geologisesti hyvin erilainen Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuisto. Pohjankangas muodostuu lähes sata kilometriä pitkstä pohjois–etelä-suuntaisesta, melko yhtenäisestä selänteestä, joka alkaa Kankaanpään läheltä. Erityisen selvästi alue erottuu Susikankaan–Suoreittenkankaan harjualueella. Jäätikön sulamisvesien kerrostaman harjun vastakohtana toimii Pohjanmaan suurin kohosuo, Kauhaneva.

Kauhanevan–Pohjankankaan geologinen tarina alkaa muodostuman eteläosista, jossa perääntyviä jäättökielekkeitä mahdollisesti ohjannut Lauhanvuori vaikutti jään kulkuun siten, että jäätikön pohjois–eteläsuuntaisen reunan eteen alkoi purkautua ainesta viuhkamaisesti. Pääleikkäiset viuhkat ovat synnyttäneet harjujaksoa muistuttavan maastomuodon noin 10 000 vuotta sitten.

Taiteilijan näkemys siitä, miten Pohjankankaan eteläosat ovat kerrostuneet. Piirros Tupu Vuorinen, Lunkka (1996) mukailin.

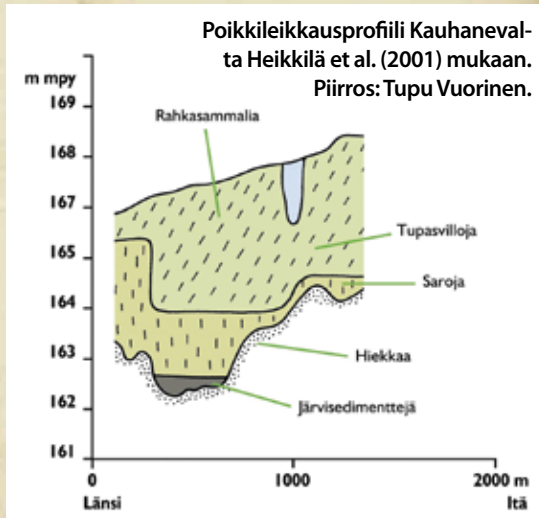
Mannerjään edelleen perääntyessä ja vedenpinnan vähitellen laskiessa vapautui merestä yhä enemmän maata, ja soistuminen alkoi, kun olosuhteet olivat sopivat. Edellytyksenä oli esimerkiksi, että sadanta on haiduntua suurempaa. Kauhanevan kohdalla soistuminen lienee alkanut noin 9 000 vuotta sitten kahdesta kosteasta maastonpainanteesta, joista on löydetty myös järvisedimenttejä.

Alueelle levittäytyi ensin saroja, joiden myötä turpeenmuodostus käynnistyi. Turvepatja paksuuntui ajan saatossa niin, etteivät sarojen juuret enää yltäneet saamaan ravintoa maaperästä, jolloin niukemmissa ravinto-olosuhteissa selviävät rakkasammaleet alkoivat levittäytyä alueelle. Samalla suo muuttui vähitellen sadevesiravinteiseksi. Sadevesiravinteisessa suossa pinta- ja pohjavedet eivät kuljeta paksun turpeen läpi ravinteita suohon, vaan se on sadannan varassa.

Kauhanevalla on kaksi pääsuotyyppiä: kohosuo ja aapasuo, joiden kesken suoala jakaantuu jokseenkin tasaisesti. Kohosuot voidaan jaotella tarkemmin konsentrisiksi kohosoiksi, joita on 36 prosenttia ja eksentrisiksi kohosoiksi, joita on 7 prosenttia. Konsentrisilla soilla selänteet ja avovedet kiertävät korkeinta kohtaa kehämäisesti. Niillä on selvä kuvio, joka käsittää suuria vesialtaita sekä alle metrin korkuisia mäntäitä. Eksentristen soidenselänteet puolestaan ovat melko matalia, noin 20–30 senttimetriä, ja niiden kuviointi on kohtisuorassa veden virtaussuuntaan nähden.

Keidas- eli kohosuon tasanne on usein nevaa eli märkää avosuota, jonka keskustaa ympäröi reunaluisu. Reunaluisu on kuivahkoa rämettä eli puustoista suota. Keidasuon keskusosa on saderavinteiden varassa, mutta laidoilla ravinteita tulee myös kivennäismaasta. Keskusosa on ympäristöään korkeammalla.

Aapasoilla pintakuvio on päinvastainen kohosoihin verrattuna, eli keskikohta on reunoja alempana. Tyypillinen aapasuo on avosuo, jonka keskellä on nevaa tai lettoa, jota kohti vesi virtaa. Keskustan nevoilla on märkiä rimpää ja kuivia jänteitä. Aapasuot ovat luonteeltaan minerotrofisia eli ravinteita tulee ympäröivästä mineraalimaasta. Kauhanevan aapasoissa ei ole selkeää suokuviointia ja ne ovat vähäravinteisia.

Kuva: Ismo Nousiainen

Kauhalammin kierros 5,1 km

Jaana Rintala

Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuiston luontopolku kulkee rauhallisen, erämaisen lintukeitaan ympärillä, kuninkaallisen kulkureitin varrella. Metsän ja suon rajamaisemissa sijaitsevasta näkötorresta voi matkailija tarkkailla kermikeidassuon elämää ja pitkospuilla patikoiva tarkkasilmäinen kamerankäyttäjää löytää luontoympäristöstä aina jotain mielekästä kuvattavaa. Evästaukseen kulkija voi valita mieleisensä maiseman joko näkötorresta tai sen juurelta, Salomaan nuotiopaikalta tai Kauhalammin rannalta. Kesäretken kruunaa pulahdus uimalaiturilta Kauhalammin vilvoittavaan veteen.

Reitin alkuun

Kyrönkankaan kesätien (Museotien varressa oleva parkkipaikka Kauhajoen Nummikankaalla Kauhalammin kierrokselle on yhteys myös etelän suunnasta, Karvian puolelta. Sieltä saapuville ensimmäinen etappi on Salomaan taukopaikka.

Vaativuus

Reitti kulkee tasaisessa maastossa metsätietä ja polkuja pitkin sekä 1,6 km mittaisella pitkospuosuudella Kauhanevan yli. Reitti on pääosin erittäin helppokulkuista. Reittiä ei ole merkitty, mutta selkeä viitoitus risteyskohdissa helpottaa kulkemista.

Hyvä tietää

Kun muistaa reitin lähtöpisteet Nummikankaan ja Salomaan sekä Kauhalammin välietapin, pärjää luontopolulla hyvin ilman karttaakin. Kauhalammin kohdalla Kyrönkankaan kesätie on painunut, joten paikalla on yleensä vettä pitkälle kesään. Muuten reitillä pärjää lenkkeilyyn soveltuvilla

jalkineilla. Lämpimällä säällä reppuun kannattaa pakata uima-asu ja pyyhe, ja kamera kannattaa olla mukana.

Reitin varrella ei ole järjestettyä roska-huoltoa, joten ota mukaan pussi, jolla saat siististi vietyä mennessäsi kaiken, minkä tuot tullessasi.

Reitillä ei ole virallista kulkusuunta-ohjeistusta, joten varaudu siihen, että joku voi tulla vastaankin. Kyrönkankaan kesätietä pitkin kulkee valtakunnallinen polkupyöräreitti nro 44 halki Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuiston. Kyrönkankaan kesätie on päällystämätön museotie.

Reitin varustus

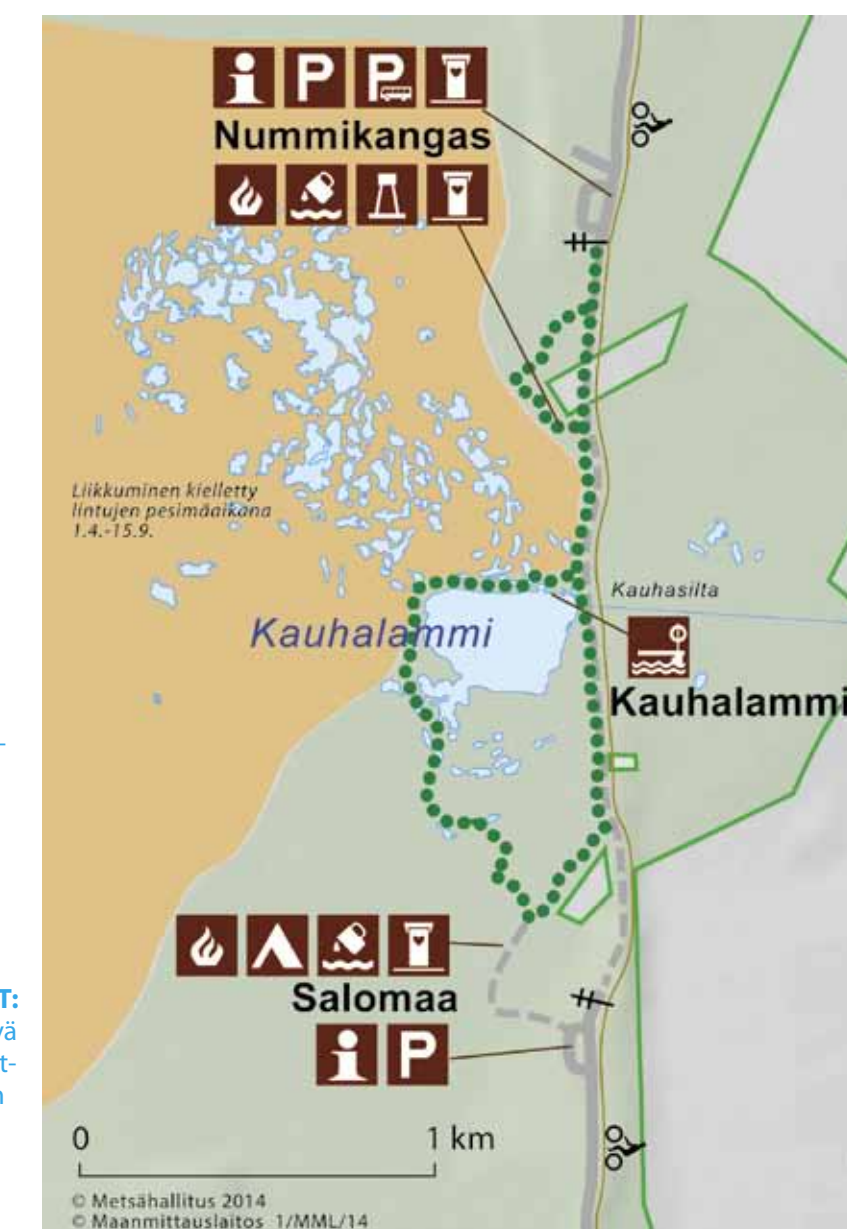
Parkkipaikka ja käymälä reitin lähtöpisteiden läheisyydessä, näkötorsti, kaksi taukopaikkaa (nuotiopaikka, kivi, puuvaja, käymälä), uimalaituri ja kaksi levähdyspaikkaa reitin varrella.

Tietoa matkailijalle

Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuiston asiakaspalvelu p. +358 205 64 5270 seitsemien@metso.fi

3 FAKTAA

- Erämainen, historiallinen, helppokulkuinen reitti kansallispuistossa
- Rauhallisen kauniit suomalaisemat
- Mukavat taukopaikat reitin varrella

Kuva: Tomi Muukkonen

Sinisuohaukka pesii suoalueilla, rannikon niityillä ja hakkuuaukeilla. Laji on taantunut viime vuosikymmeninä. Pesiviä pareja on arviolta alle 2 000. Haukan levinneisyys on yhtenäisin alueella, joka ulottuu Suupohjasta Pohjanmaan kautta Lounais-Lappiin. Lauhanvuoren suoalueiden lisäksi Kauhaneva ja Haapakeidas ovat sen pesimäaluetta. Sinisuohaukko on lokkimaisen vaalea, naaras yleisväriltään ruskea. Sinisuohaukka on rusko-suohaukkaa pienempi.

Kauhanevalta kanjoniin

Ismo Nousiainen

Marraskuu tarjosi reiluja vesisateita. Sateet saivat vedet liikkeelle ja täyttivät ojat ja joet piri-pintaan. Sateen tauottua tarjoutui sopiva hetki kurkistaa Katikanluoman maisemiin.

Yksi Katikanluoman latvahaaroista saa alkunsa Kauhanevan kansallispuiston suola-keuden laidalta. Kauhanevan lepää luoteiskulmallaan muutaman kivennäismaasaaren lomassa. Niiden välistä pilkottavan avosuon reunalla on märkiä sammalmattoja ja saraisia turvelauttoja, joiden välissä on vetisiä suonsilmä.

Katikanluoma pyöryttää muutaman mutkan kansallispuiston laidalla, kunnes laskeutuu hieman isomman hyppäyksen kivennäismaiden keskellä mutkittelevaan uomaansa. Paikoin luoman molemmin puolin on leveä soistunut mättäikkö, mutta toisaalla vesi virtaa vankkojen penkkojen reunustamassa väylässä.

Suurikokoinen **suosirkka (Stethophyma grossum)** elää soiden ja rantojen kosteissa saraikoissa. Väriltään usein oliivinvihreä suosirkka kasvaa jopa nelisentiseksi. Sirkkakoi- raan tikittävä kutsuaani eli sirtitys kuuluu syyskesällä, jolloin sirkkoja voi tavata sopivilla soilla melko runsaasti esimerkiksi pitkospuiden tuntumassa.

Kuva: Timo Nieminen

Loppukesän raukeutta Kauhanevalla

Ismo Nousiainen

Helteisen kesikesän jälkeen elokuu tarjosi vaihtelevaa säätä. Auringonpaiste, sateet ja ukkoset värittivät päiviä. Leppoisa elokuun ilta tarjosi mahdollisuuden pistäytyä kokemassa Kauhanevan tunnelmaa. Sade hiljenee hetkeksi, vaihtuu pikaiseksi auringonpilkahdukseksi ja taittuu jälleen kuuroiksi, kunnes taivaalla yllä olevat voimat asettuvat komeiksi pilviksi. Keli ei ole ongelma, kun retkivarustus on sään mukainen. Kansallispuiston hyväkuntoisilla reiteillä sadesuojaksi voi ottaa vaikka sateenvarjon. Kauhanevan itäisellä laidalla

Katikanluoma laskettelee hiljalleen luoteeseen. Veden määrän lisääntyessä uoma levenee ja syvenee. Luomanvarsi on saanut erityishuomiota metsätalouden ympäristökohteena. Lyhyehkön taipaleen jälkeen vesi palaa takaisin kansallispuistoon.

Kansallispuisto saa Katikan kanjonista hienon lisän Kauhanevan ja Pohjankankaan maisemien rinnalle. Kanjonin maisemat tarjoavat aivan uusia tunnelmia ja fyysisiä haasteita kansallispuiston retkeilijöille.

Kanjonin maisemiin tutustutaan sukeltamalla metsään Katikan talon kohdalta. Kylätien luoma alittaa notkossa, joka ei vielä paljasta muutaman mutkan takaa löytyviä yllätyksiä.

Pian tien alituksen jälkeen Katikanluoma laskee kivistä uomaa jyrkkärinteeseen kanjoniin. Syysstateiden jälkeen vesi kohisee komeasti. Kivien välissä pärskyvä vesi kevenee vaaleiksi kuohuiksi. Lisää vettä kanjoniin tulee jyrkkää rinnettä laskevasta pienemmästä luomasta.

Katikan kanjonin jyrkillä rinteillä on paikoitellen huomattavan runsaasti kaatuneita puita, jotka korostavat rinteiden muotoa. Lahopuuta on myös pystyvuina, joten kanjonissa on hieno tunnelma.

Kesäisenä hellepäivän varjoisan kuusikon rehevyys tarjoaa aivan erilaisen tunnelman. Kesän keskellä vesi voi käydä luomassa niin vähiin, että paikoin vesi katoaa vaimaksi solinaksi kivien alle.

Jylhin kanjoni huipentuu Kolmentuulenlaskille, jonka ympärille kietoutuvat kolmen luoman uurtamat syvät kanjonit. Kolmentuulenlaski ja sen jatkeena oleva kapea harjanne ovat vaivoin säästyneet veden voimilta. Jokivarren jyrkillä rinteillä Kauhanevan suolakeus tuntuu kuuluvan vallan toiseen maailmaan.

Katikan pieni- ja suuret maisemat muuttuvat alempana Hyppäjokilaakson avareiksi kulttuurimaisemiksi, joissa elämän jäljet näkyvät vahvasti.

nousevassa lintutornissa on myös katto, jolloin pikkusateesta ei ole haittaa. Kauhanevan suolakeuden kesälinnut ovat hiljenneet. Elokuiseen iltaan kuuluu muutama joutsenen kommentti, tavin räpätys ja kurkien komea huuto. Rämämännyn kääkärisillä oksilla päivystää yksittäinen tuulihaukka. Elokuun sateista huolimatta nevan reuna on kuiva. Tulipaikan sammutusvesikuoppa on tyhjä ja itse nevanreuna kantaa kuin pelto. Hieman märemmillä mättäillä ensimmäiset karpalot ovat saaneet kylkiinsä punaista väriä. Saroissa on aavistus alkavan syksyn oranssia sävyä. Kankaalla sateet ovat nostaneet esiin

reilusti haperoita ja tatteja. Kauhalammissa uiskentelee yksittäinen kuikka, kuten niin monella muullakin käyntikerralla. Yllättäen lammen yläpuolelle ilmaantuu reilun seitsemänkymmenen kurjen parvi. Karvian pelloilla ruokailleet linnut saapuvat viettämään yötä Kauhanevan maisemiin. Kurkiparven linnut juttelevat vilkkaasti saapuessaan suolle. Suolla päivänsä viettäneet kurjet vastaavat yövieraiden huutoihin lyhyesti. Parven laskeuduttua kurkien äänet vaimenevat - kunnes samasta suunnasta saapuu hieman pienempi joukko yövieraita. Syksyn merkkejä.

Kuva: Veijo Tommila

Kulttuuria ja luonnonrauhaa Kyrönkankaalla

Terttu Kontinen

Kansainvälisesti tunnettu romanialainen kansantanssiryhmä Doinita panee jalalla koreasti ja nauttii tuhden keittoaterian Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuiston liepeillä kangasmetsän syleilyssä. Karvian Matkailuyhdistyksen vieraaksi saapunut 40-henkisen tanssiryhmän tytöt ja pojat silittelevät männyn kylkeä ja tunnustelevat pehmeää tanssialustaa. "Saako

metsän marjoja todella syödä?", ihmettelee kotioloissaan Bukarestin katuja tallaaava tanssita- turi.

Karvian Matkailuyhdistyksen puheenjohtaja **Kaija Kangas** listaa tapahtumia, joita kansallispuiston maisemissa on järjestetty ja voisi jatkossakin järjestää. Paikkaa, johon on vuonna 2000 rakennettu laavu, on käytetty talvisodan aikana sotilaslentokenttänä. Laavulla esitettiin hil-

jattain niiden aikojen historiaa metsäruokailun lomassa. Topelius kulki Kyrönkankaantieta aikanaan, ja siitä syntyi Topeliuksen eväsvakka -tapahtuma. Lisäksi Karviassa on inventoitu vanhan eräasutuksen jälkiä, Kantin kylässä sijaitsevan Kyrön Skanssin linnakkeen raunioilta kumpuaa monenlaisia tarinoita, ja alue on ollut merkittävää tervanpoltto- aluetta.

Kangasmetsässä on mitä loista-

vin akustiikka, ja metsäkonsertteja, yhteislauluittoja, kansanmusiikki-illoja ja metsäkirkkoja voidaan järjestää, lupaa Kaija Kangas. Hän ehdottaa, että laavulla voitaisiin järjestää myös tietoisuuksia alueen luonnosta: linnuista, kasveista ja luonnon antimista. Luonnon herkkuja voi myös valmistaa nuotiolla. Kangas muistuttaa, että ruoan valmistus ja ruokailu luonnossa on erityisesti kansainvälisille vieraille elämys. "Me olemme sinut

luonnon kanssa, mutta kauem- paa tuleville esimerkiksi nuotio- ruoan valmistus on eksoottista puuhua. He katselevat ihmetel- len, miten paljain käsin voidaan lisätä puita nuotioon."

"Meillä on loistavat mahdollisuu- det sovittaa yhteen kulttuuripal- velut ja luonnonrauha, meillä on historiasta paljon ammennetta- vaa ja luonto on lähellä. Arvok- kaat asiat ovat tavoitettavissa luonnossa", kiteyttää Kangas.

Pitkäjalkainen ja -kaulainen **kurki (Grus grus)** kuuluttaa keväisin vahvoilla töräytyksillään asuinpaikkansa varatuksi. Kevään ensimmäiset kurjet voivat saapua varsin talvisiin maisemiin. Pesimäkanta on kasvanut nopeasti, joten syksyisin soille kerääntyy yöpymään suuria kurkiparvia. Kurkeen liittyy paljon uskomuksia ja kurkien liikkeistä ennustettiin esimerkiksi tulevia säitä.

Soilta kantautuva keväinen soidinpultutus paljastaa **teeren (Tetrao tetrix)** kotimaiset. Kiiltävänmustan lyyrapyrstöisen kukon rinnalla naaraan ruskea väriyty näyttää vaatimattomalta. Suojaväri on tarpeen naaraan huolehtiessa pesästään ja poikasistaan. Soilla ja metsissä viihtyvi- sä teeriparvissa voi olla parhaina vuosina kymmeniä lintuja, joten teeret ovat monel- le pedolle tärkeää ravintoa.

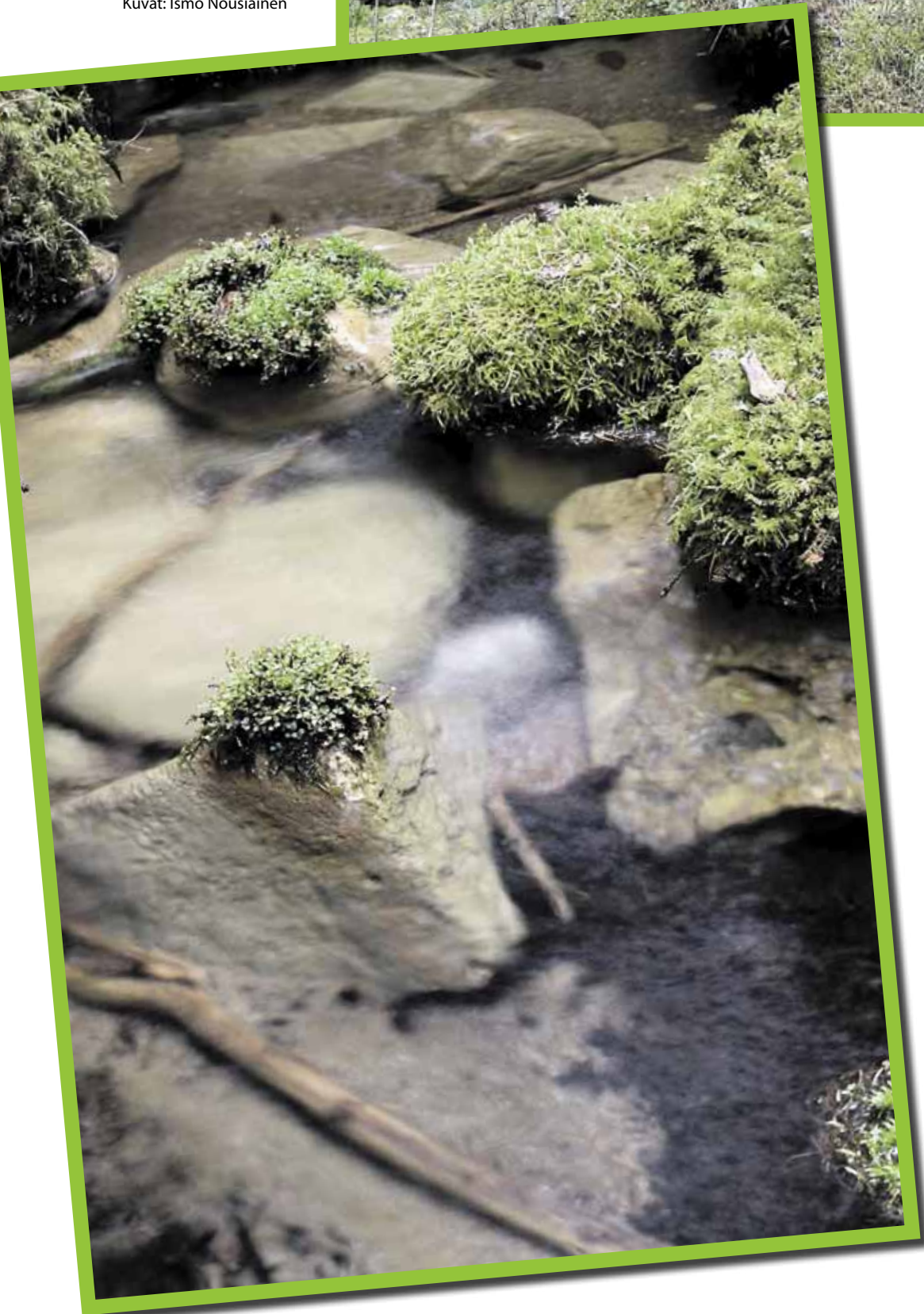

Kuva: Aku Kankaanpää

ALUEEN TEKEE ARVOKKAAKSI:

- Geologisesti merkittävä hiekkakivi vuori ranta- muodostumiseen, Länsi-Suomen korkein kohta
- Keidassuot, aapasuot ja boreaaliset luonnonmetsät
- Luonnontilaiset lähteet ja lähdesuot lajistoineen
- Purot eli luomat, joissa elää harvinainen purotaimen
- Metsän käytön historia

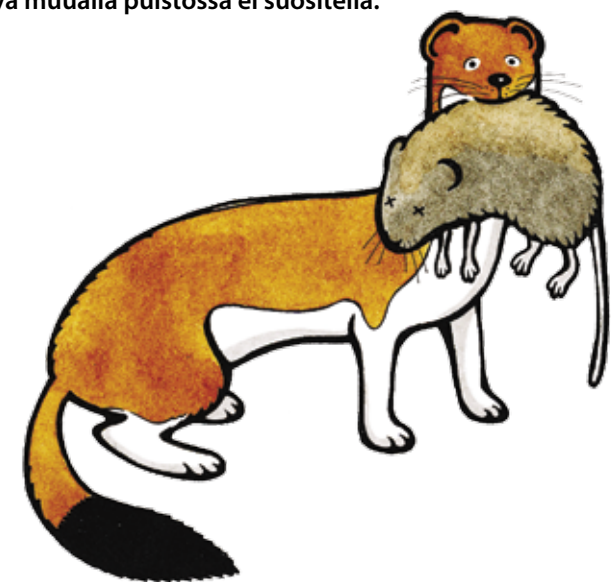
Kuvat: Ismo Nousiainen

LAUHANVUOREN KANSALLISPUISTO

Lauhanvuoren kansallispuisto on suosittu päiväretkikohte ympäri vuoden, mutta siellä on tarjolla monipuolista nähtävää ja tekemistä myös useammaksi päiväksi. Lauhanvuori on yksi Länsi-Suomen korkeimpia kohtia, jonka erikoisiin maisemiin, geologiaan ja lajistoon kannattaa tulla tutustumaan. Talvisessa Lauhassa on laaja perinteisen hiihtotavan latuverkosto, joka ulottuu kansallispuiston lähialueille. Latuja ylläpitävät Isojoen ja Kauhajoen kunnat. Lauhanvuorella on kaksi uutta rengasreittiä: ylempänä puistossa reitti Lauhanvuoren tornilta Kaivolammille ja Spitaalijärvelle sekä Leikkistenkankaan reitti puiston eteläosassa.

Lauhanvuoren läpi kulkee valtakunnallinen polkupyöräreitti. Reitistö yhdistää Lauhanvuoren ja Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuistot, ja se kulkee vanhoja tieuria pitkin. Pyöräilyä muualla puistossa ei suositella.

Kaivolammin polku 7,6 km

Jaana Rintala

Erämainen, rauhallinen, enimmäkseen kangasmaastoissa kulkeva polku yhdistää Lauhansarven luontomatkailukeskuksen Lauhanvuoren kansallispuistoon. Huhtakorven lähteikköalueella virtaa pohjavesi, jota muodostuu runsaasti Lauhanvuorella. Huhtakorven kivijadan maisemissa on mukava levähtää ennen kuin matka jatkuu kohti Ahvenlammia, jonka äärellä myös voi nauttia luonnon kauneudesta. Vain reilun puolen kilometrin päässä Ahvenlammista on Kaivolammi, jonka hyvin varustellulla taukopaikalla voi paistaa vaikkapa eväsmakkarat nuotiolla.

Reitin alkun

Reitin lähtöpiste sijaitsee Lauhansarven, Lauhanvuorentie 490, Isojoki, parkkipaikan itäpuolella. Lähtöpisteessä on pieni puuportti-siltarakennelma. Portin yllä saattaa olla vielä teksti "Luontopolku Ahvenlammille".

Vaativuus: Keskivaativa

Reitti kulkee vaihtelevassa maastossa polkuja ja metsäteitä pitkin. Pitkospuita pitkin pääsee maastopohjaltaan tai kasvillisuudeltaan herkästi vaurioituvien kohtien yli. Ojien yllä on siltarakennelmat. N. 2,5 km lähtöpisteestä alkaa reitin vaikeakulkuisin polkukilometri, jossa maasto on paikoin erittäin epätasaista ja merkkipaalat ovat melko kaukana toisistaan.

Hyvä tietää

Joissakin viitoituksissa on pelkkä menosuuntaan osoittava nuoli. Vanha viitoitus osoittaa Ahvenlammille, mutta reitti jatkuu edelleen Kaivolammille. Reitin varrella on osittain sammaloituneita pitkospuita, jotka ovat etenkin

kostealla säällä hyvin liukkaat. Kivijadalle siirryttäessä pitkospuit ovat osin poikki tai irti alustastaan, joten niillä on kuljettava erityisen varovasti. Muutamit heinittyneet paikat vaativat kosteutta kestäviä jalkineita ainakin aamukasteella tai kostealla säällä liikuttaessa, muutoin riittää säänmukainen ulkoiluvaatetus.

Varaa mukaasi riittävästi evästä ja juotavaa. Pakkaa reppuun myös wc-paperia, sillä sitä ei ole valmiina käymälässä. Reitin varrella ei ole järjestettyä roskahuoltoa, joten viettäkään mennessäsi kaiken, minkä tuot tullessasi.

Kansallispuiston alueella voi paikoin olla matkaviestinverkon katvealueita. Tarkista matkaviestinverkon kattavuus ennen kuin lähdet reitille. Kansallispuiston reitistön varrella on mielenkiintoisia kohteita kuten vedenkoskematon Lauhanvuoren lakialue ja näkötorni sen huipulla, Spitaalijärvi sekä Kivijata. Näkötornin ja Kivijadan välinen etäisyys on 7 km.

Reitin varustus

Kaksi levähdyspenkkiä reitin varrella sekä taukopaikka (nuotiopaikka, puuva ja käymälä) Kaivolammilla.

SOVELTUVUUS:

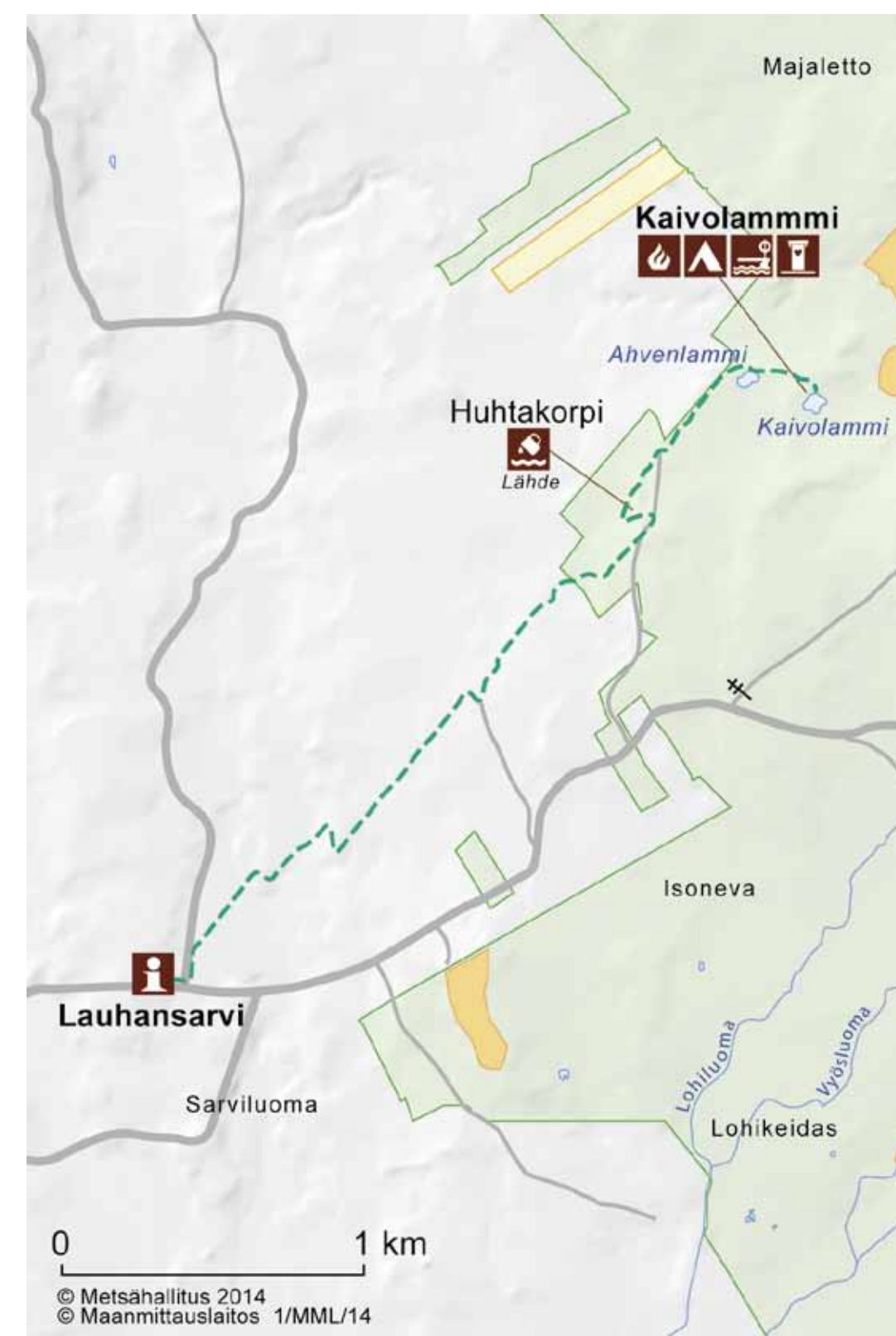
Reitti sopii päiväretkikohteeksi jonkin verran vaelluskokemusta omaaville ja hyväkuntoisille, kartanlukutaidon omaaville aloittelijoille

KESTO:

noin 3-4 tuntia yhteen suuntaan ja 5-7 tuntia meno-paluu 15,2 km

REITTIMERKINNÄT:

Reitti on merkitty vihreäpäisin merkkipaaluin, osassa paaluista on lisäksi harmaalla taustalla sininen tassunkuva ja teksti "Suupohjan reitistö". Reitin varrella on opasviitat risteyskohdissa. HUOM. reittimerkintöjä yhtenäistetään kansallispuiston ja sen ulkopuolisilla alueilla v. 2014–2015 aikana.

3 FAKTAA

- Erämainen reitti luontomatkailukeskuksesta kansallispuiston lammille
- Kaunis lähteikköalue ja kivijata pitkospuineen
- Rauhalliset, luonnonkauniit levähdyspaikat

Kuva: Timo J. Palomäki

Keltävästäräkki on västäräkeistä sopusuhtainen ja lyhytperäinen, ja siitä esiintyy Suomessa kaksi rotua: Etelä-Suomessa koiraila on keltainen silmäkulmanjuova, Pohjois-Suomen koiraila silmäkulmanjuova puuttuu ja päälaki on liuskeenharmaa. Keltävästäräkki pesii kosteikkojen tuntumassa; tällä alueella sitä tavataan Lauhanvuoren, Kauhanevan ja Haapakeitaan ympäristöissä. Pesimä- ja ruokailupaikkojen väheneminen on johtanut lajin voimakkaaseen taantumiseen Etelä-Suomessa. Kumpaa rotua tämän luontomatkailualueen keltävästäräkit ovat?

Lauhanvuoren luomissa, Kauhanevalla Karvian ja Kauhajoen latvapuroissa sekä Hämeenkaalla Pansianojassa elää **purotaimen**, joka on luokiteltu napapiirin eteläpuoleisissa sisävesissä erittäin uhanalaiseksi. Pohjois-Suomessa purotaimen elää jopa pienissä tunturipuroissa, muualla Suomessa se viihtyy parhaiten kirkasvetisissä ympäri vuoden virtaavissa metsäpuroissa.

Kuva: Timo Halme ja Tuomo Häyrinen

Rastaan kokoinen, pitkäpyrstöinen yölintu **kehrääjä** on heimonsa ainoa edustaja Suomessa. Kehrääjä nukkuu päivällä suojavärinsä turvin lähes näkymättömänä esim. kaatuneella rungolla. Kylminä öinä se saattaa horrosta. Kehrääjä havaitaan usein nimensä mukaisesti rukiin ääntä muistuttavan soidinään perusteella sekä hyönteisjähdissä heittelevän lentonsa ansiosta. Kehrääjän levinneisyysalue on 1980-luvun romahduksen jälkeen ilahduttavasti laajentunut, eikä sitä enää luokitella silmälläpidettäväksi. Kehrääjän voi kuulla ja nähdä Hämeen- ja Pohjankankaalla sekä Lauhanvuorella.

Kuva: Ari Kaarakainen

Lähdesara, yksi Suomen kookkaimmista ja näyttävimmistä saroista, kasvaa nimensä mukaisesti lähdeiden reunoilla ja lähdepurojen varsilla. Lähdesaran varret voivat kasvaa jopa puolitoistametrisiksi. Lajin harvat esiintymät sijaitsevat maan länsi- ja lounaisosissa. Ojitukset ja vesirakentaminen uhkaavat lähdesaraa edelleen. Lähdesaraa esiintyy Lauhanvuoren, Kauhanen ja Hämeenkanan alueilla.

Kuva: Terttu Kontinen

Lännestä päin otetussa ilmakuvassa näkyy Soiniharjun ja samalla Hämeenkanan pää. Leppoisasti levittäytyvä harju jyrkkenee itään.

ALUEEN TEKEE ARVOKKAAKSI:

- Valtakunnallisesti merkittävä harjukokonaisuus
- Boreaaliset harjumetsät, niiden paahdeympäristöt ja -lajisto
- Luonnontilaiset lähteet ja niiden uhanalainen lähdelajisto
- Luonnontilaiset keidassuot
- Kyrönkankaantie, keskiaikainen tie

HÄMEENKANAN HARJOITUS- JA MONIKÄYTTÖALUE

Hämeenkanan tarjoaa upeat maisemat ja helpokulkuiset harjumaastot monipuoliseen luonnossa liikkumiseen. Kymmenien kilometrien mittainen reittiverkosto huollettuine laavuineen ja kotineen palvelee matkailijaa ympäri vuoden. Yksi reittivaihtoehto on Koivistonkierros, jonne pääsee myös upeaa Soiniharjua pitkin. Huomioithan, että Hämeenkanan on ensisijaisesti Puolustusvoimien harjoitusalue, jossa retkeily on sallittu käyttörajoitukset huomioiden. Hämeenkanalta löytyy sopivia merkittyjä reittejä niin ratsastukseen, sauvakävelyn kuin juoksuunkin. Latuverkostoa on yhteensä reilut 100 kilometriä. Laduilta löytyy vaihtelua helposta vaativaan, ja ne ovat hiihdettävissä sekä perinteisellä että vapaalla hiihtotavalla. Osa laduista on valaistu. Ladut keskittyvät Jämikeskukseen

ympäristöön, Viidentierristeyksen alueelle sekä Kuninkaanlähdeelle, ja ne ovat yhteydessä toisiinsa. Laduilta on myös yhteys Kankaanpään tai Niinialosta lähtevää perinteistä Pirkkan hiihton uraa pitkin Tampereelle saakka. Hämeenkanan talviset palvelut ovat poikkeuksellisen monipuolisia. Jämin Lumimaailmassa voit hiihtää ja harrastaa talvisia lajeja ympäri vuoden. Hiihtosesonkina Niinikodan läheisyydessä on laskettelurinne. Viidentierristeyksen alueella on koiralatu. Hämeenkanalla risteää kaksi valtakunnallista pyöräilyreittiä: etelä-pohjoissuuntainen reitti 44 sekä itä-länsi-suuntainen reitti 23. Reitit näkyvät Fillari GT2 -kartassa. Paikallinen symbolein maastoon merkitty pyöräilyreitti kulkee Pirkkan uraa pitkin Jämikeskuksesta Kuninkaanlähdeelle.

Hämeenkanan

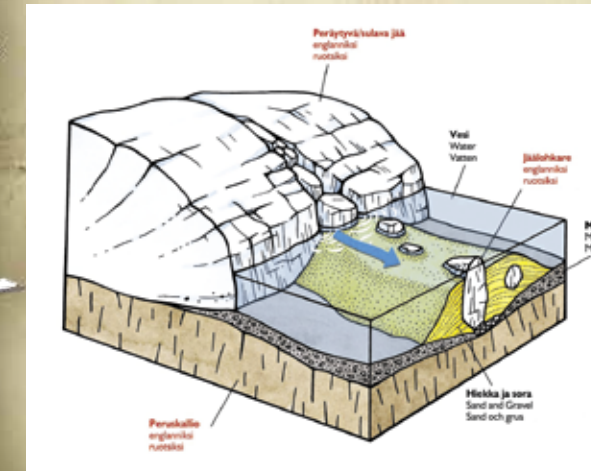
Ari Brozinski

Hämeenkanan on kerrostunut harjumaisesti kahden jäätikkökielekkeen väliin hieman aiemmin kuin Pohjankangas noin 11 000 vuotta sitten. Jäätikkökielekkeen reuna on perääntynyt Hämeenkanan itäpuolella sijaitsevalta sisä-Suomen reunamuodostumalta siten, että jäätikkökielekkeiden välistä on sulamisvesivirran mukana kulkeutunut ainesta, jotka ovat muo- vanneet esimerkiksi Soiniharjun paikoin kapean laen ja jyrkät rinteet. Rinteiden jyrkkyys selittyy jääkielekkeiden rajaavalla vaikutuksella, joka on estänyt jäätikköjoesta purkautuvan aineksen leviämisen laajalle alueelle.

Hämeenkanalla on monia hienoja suppia, joista ehkä tunnetuimmat ovat Isovati ja Pikkuvati. Supat ovat syntyneet, kun perääntyvän jäätikön reunaosista lohjennut jäävuori on alkanut sulaa paikalleen harjun

päälle. Jää on lopulta sulanut pois ja muistoksi on jäänyt kuoppa eli suppa.

Hämeenkanan vanhenee kohti itää. Nostaessa Jämikeskuksesta Soiniharjulle ollaan Hämeenkanan nuorimmassa osassa. Loivarintaisen harjun sisältä pilkottaa karkeampaa ainesta, mutta harjun päällä näkyy pääasiassa hiekkaa. Aineksen karkeus kertoo vesivirran voimakkuudesta: nopeampi virta on kyennyt kuljettamaan suurempaa ainesta. Niiniharjulla jäätikkökielekkeiden vaikutus näkyy rinteiden jyrkkyynä. Lisäksi matkalla näkyvät kävelyreitit pohjoispuolella Pikkuvati ja Isovati. Jos matkaa jatkaa esimerkiksi Kuninkaanlähdeelle ja sieltä muutama kilometri itään, tulee vastaan aallokon kerrostamia, 2–3 metriä korkeita, rantavalleja, jotka ovat parhaillaan lähes kilometrin pituisia.

Hämeenkanan on suurelta osin muodostunut hiekasta ja sorasta, jotka molemmat johtavat hyvin vettä. Niinpä alueella on hyvät pohjavesivarannot, jotka sopivissa paikoissa purkautuvat lähteinä. Kuvassa näkyy Hämeenkanan ehkä kuuluisin lähde, Kuninkaanlähde.

Periaatekuva supan synnystä. Jäästä irronnut lohkarie on sulanut paikalleen. Piirros: Tupu Vuorinen

Kuva: Ari Brozinski

KOIVISTONKIERROS - Kesäretkeilyreitti 4,57 km

Terttu Kontinen

Hämeenkanan Koivistonkierros kulkee Niinikodalta Niiniharjun päällystän valoisia mäntyvaltaisia harjumetsiä pitkin kohti Koivistonvati, joka on koko Hämeenkanan kookkain suppa. Paluumatkalla kuljetaan harjun pohjoisrinnettä pitkin. Reipas retkeilijä nauttii avaran mäntykankaan tunnelmasta, ja reitti tarjoaa kesän edetessä parastaan myös marjastajille ja sienestäjille. Hämeenkanalla tavataan harjumeissä viihtyviä lintuja, kuten kangaskiurua ja kehrääjää.

Nähtävyydet

Niiniharjun lehto: metsälehmusmetsikkö on jääne jääkauden jälkeisestä lämpökaudesta Koivistonvadin suuri suppa, jolla on leveyttä noin 200 metriä ja syvyyttä noin 25 metriä.

Vaativuus: Keskivaativa

Reitti on pääosin helpokulkuista sorapintaista kapeaa polkua, joka paikoin levenee. Yksi jyrkkä nousu on reitin puolivälillä paikkeilla. Polulla on jokunen kaatunut puu. Soveltuvuus: Reitti soveltuu myös aloitteleville retkeilijöille, joita eivät jyrkempi nousu ja kaatuneet puunrungot haittaa. Koivistonvadille pääsee myös helpompaa reittiä kulkemalla osittain latu-uraa pitkin.

Hyvä tietää

Hämeenkanalla on runsaasti erilaisia latu-uria ja Puolustusvoimien toimintaan liittyviä muita uria, joten reittisymboleja kannattaa seurata tarkkaan, ellei karttaa ole mukana. Reitillä pärjää yleensä lenkkeilyvarustuksessa. Märällä säällä ja pakaskelien alettua on hyvä muistaa, että polulle pudonneet neulas, sammalet ja oksat voivat olla liukkaita.

PALVELUT:

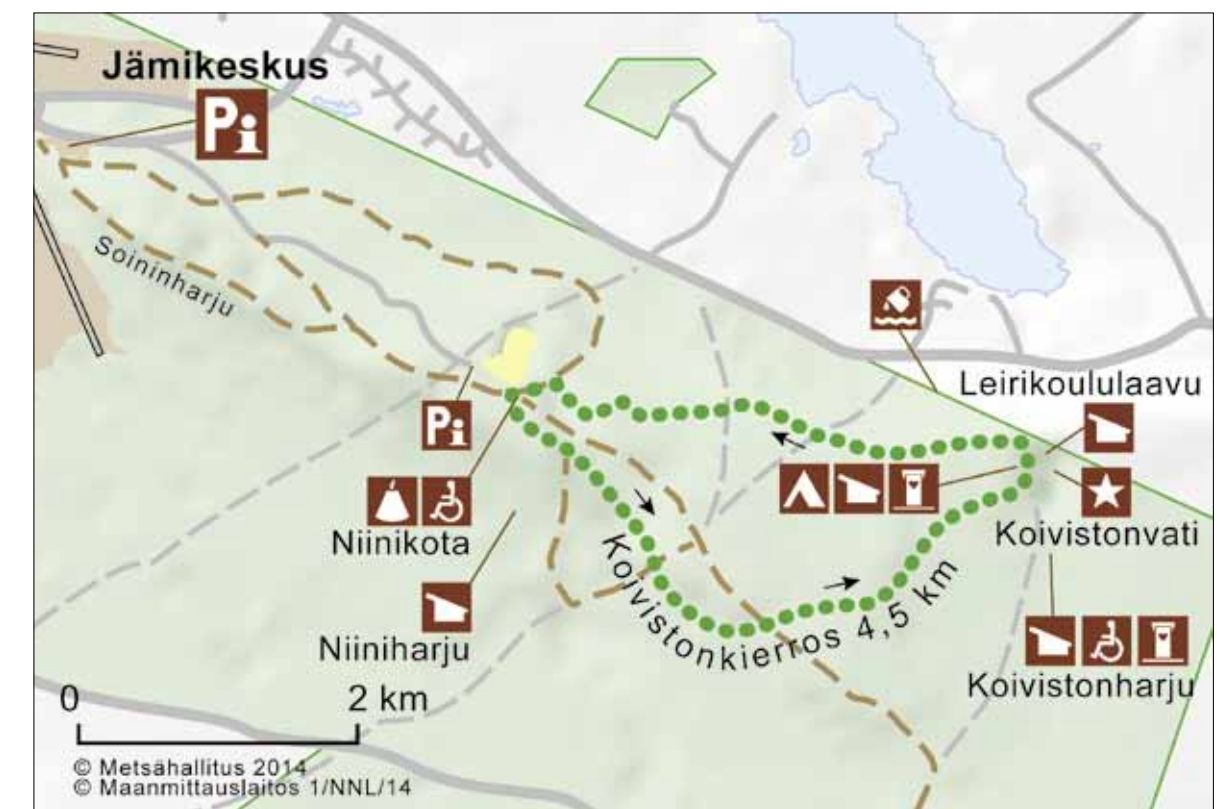
Aloitus- ja lopetuspaikoina Niinikoda. Koivistonvadin laavu ja telttailualue, Leirikoululaavu, kuivakäymälä Koivistonvadilla, lähde/kaivo. Niinikoda soveltuu liikuntaesteisille.

KESTO: noin 3 tuntia

REITTIMERKINNÄT: Reitin varrella on opasviivat pääristeyksissä. Reitti on merkitty retkeily symbolein.

3 FAKTAA

- Kaunista ja avaran kumpuilevaa mäntykangasta
- Hyvä retkeilyvarustus, osin myös liikuntaesteisille
- Oivallista marjastus- ja sienestysmaastoa

© Metsähallitus 2014
© Maanmittauslaitos 1/NNL/14

HÄMEENKANKAAN LUONTO

Jämijärvi

Hämeenkaan harjumuodostumat ovat syntyneet jääkausien tuloksena jään ja sulamisvesien muovatessa niitä. Harjut ovat arvokkaita kasvillisuutensa ja geologiansa ansiosta. Soininharju kohoaa 184,5 metriin yli merenpinnan ja 85 metriä lähellä olevan Jämijärven yläpuolelle. Hämeenkaan kasvisto- ja eläinlajisto on runsas, ja siellä on säilynyt myös harvinaisiksi käyneitä kasveja, kuten harjukeltaliekoa ja hietaneilikkaa. Hämeenkaalla tavataan myös harjumetsis-

sä viihtyviä lintuja, kuten kangaskiurua. Soininharjulla on 20 m korkea luontohavaintotorni, josta näkee kauas ympäröivään maisemaan. Luontohavaintotorniin mahtuu kerralla jopa 40 henkilöä. Tornin korkeus merenpinnasta on n. 200 m. Niiniharjussa kasvaa nimensäkin mukaisesti niinipuuta eli lehmusta. Se lienee jäänteitä niistä ajoista, jolloin jääkauden jälkeen jalot lehtipuut olivat täälläkin yleisiä. Niiniharjun lehtoalue on erikoinen myös siksi, että karun sora- ja hiekkaharjun päälle on muodostunut ravinnerikas hieta-alue, joka

on huomattavasti ympäristöään rehevämpi ja jossa kasvaa runsas sekapuusto ja monimuotoinen pintakasvisto, jossa on mm. sananjalkaa ja monia mustikkatyypin kasveja.

Hämeenkaan harjujen harjukuopat eli supat, joita Jämijärvellä kutsutaan vadeiksi, ovat merkkejä viimeisimmästä jääkaudesta. Supat ovat syntyneet jään liikkeiden ja sulamisvesien seurauksena. Koivistonvat on säilynyt lähes luonnontilassa. Se on lähes 200 metriä leveä ja noin 25 metriä syvä. Isovadissa on hypät-

ty aikoinaan mäkeä hyppymässä. Niiniharjunvadissa lasketellaan ja lautaillaan nykyisinkin. Hämeenkaan hiekkkerrosten suodattamista runsaista pohjavesistä osa pulpuu maan pintaan lähteinä sekä pieninä puroina. Uhrilähde on lähteistä kuuluisin. Uhrilähteen pohja elää pohjaveden pulputessa hiekkapohjan lähteensilmien läpi. Lähde pysyy läpi vuoden sulana. Sen äärellä kasvaa erikoisia kasvilajeja, kuten kevätlinnunsilmää ja lähdesaraa. Uhrilähde on saanut nimensä siitä, että sieltä on aikojen kuluessa haettu parannusta ja samalla heitetty uhriroppo lähteen pohjattomaan silmäkkeeseen.

JÄMI ON HÄMEENKANKAAN MATKAILUPALVELUJEN KESKUS

Jämillä on luonnossa kulkijalle monenlaisia tekemistä. Hämeenkaan kangasmaastot ovat erinomaiset puitteet patikoitiin, lenkkeilyyn, pyöräilyyn, hiihtoon ja ratsastukseen. Retkeilijä voi levähtää laavulla ja nauttia nuotion puiden rätistessä luonnon rauhasta. Laavuja on monenkokoisia ja niitä on useita.

Hiihtämistä on helppo harrastaa Jämillä. Sen takaavat upeat hiihtoladut, jotka ovat sopineet SM-tason hiihtäjillekin, ja Jämin Hiihtotunneli, joka on auki loppukesästä

Kuva: Mediaperhe Olva
Jämillä on myös poroja.

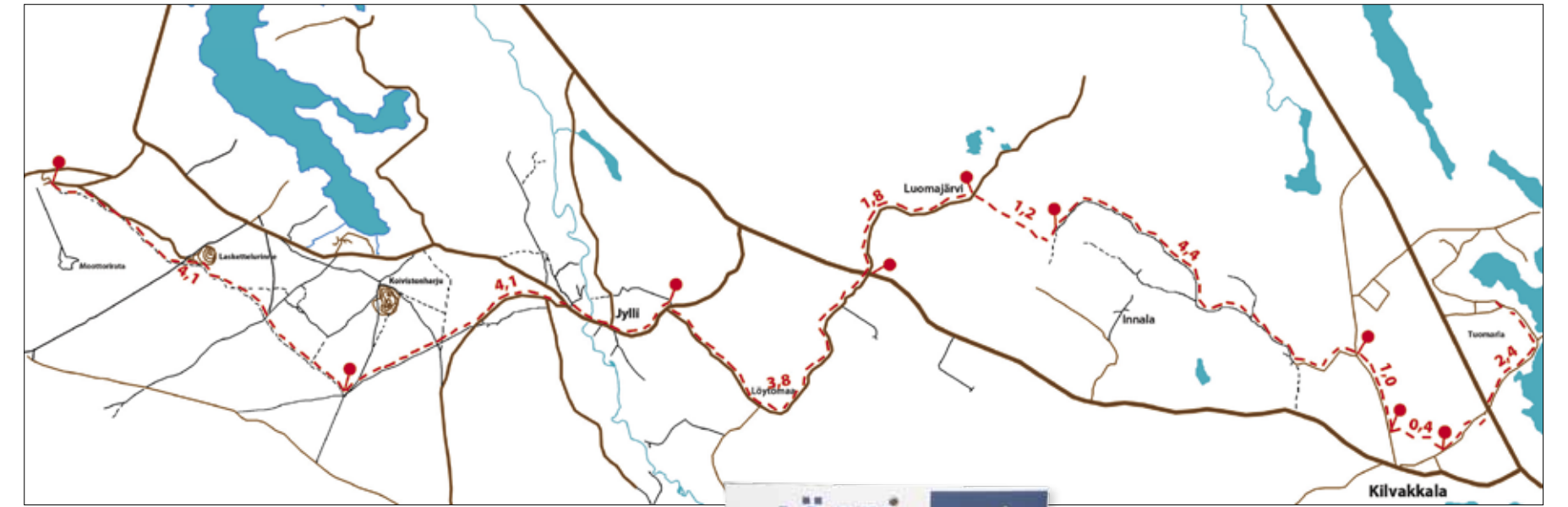
kevätangille. Hiihdon jälkeen voi pulahdata maauimalaan suihkun ja saunan kautta. Hiihtotunnelia ympäröi myös rullasuksirata. Jämillä on tarjolla monenlaisia elämyksiä, kuten ohjattu patikointi- ja kanoottiretkiä, mönkijä- ja moottorikelkkasafareita, frisbeegolfia led-kiekoilla ja kiipeilyseinä. Jämin harjun juurella sijaitsevassa Perhepuistossa pääsee uimaan harjasta pulpuavassa puhtaassa vedessä.

Jämillä on runsaasti ruokailutarjontaa niin ravintola-, kahvila- kuin maastoruokailuihinkin sekä majoitusmahdollisuuksia hotelleista mökkeihin ja caravan-alueisiin. Alueella voi myös järjestää kokouksia ja juhlia.

Jämille voit tulla monella tavalla: autolla, hevosella, polkupyörällä tai vaikkapa lentäen. Jämin lentokenttä on jo ohittanut 75 vuoden ikäpäälun. Jämi Fly In -tapahtuma kerää vuosittain tuhansia lentämisestä innostuneita katsojia, jotka nauttivat monipuolisista esityksistä ja näyttelyistä. Jämin kaksi kenttää palvelevat kaikenlaista ilmailuharrastusta. Jämillä on myös ilmailuperinmuseumo, jossa on muun muassa 1940-luvun Harakka II-liitokone.

NÄHTÄVYYKSIÄ JA HISTORIAA JÄMIJÄRVELLÄ

- Jämijärven kotiseutumuseo kirkonmäellä
- Talvi- ja jatkosotaan lähtijöiden muistokivi
- Sankarivainajien muistomerkki "Katse tulevaisuuteen"
- Jämijärven kirkko
- Lasse Pihlajamaan "Muisto äidille" -muistomerkki
- Lentosirkus Pilvien Huimapäiden laskuvarjohyppääjän Viktor Andron muistomerkki
- Tykköön aitat matkailijoiden käytössä

Maastopyöräreitti vie Jämiltä Ikaalisiin

Liisa Raipala

Jyllinkoskella voi pitää tauon ja ihailla kosken kuohuja, Hämeenkanngas ja harjumaisema ovat todella hienoja, ja jos haluaa, synkässä kuusikossa voi kuunnella hiljaisuutta, kuvailee ikaalilainen Matti Äijö sitä, millaisia luonnon elementtejä tarjoaa uusi Jämin ja Rantasipi Ikaalisten Kylpylän välinen maastopyöräilyreitti.

Hän on paikallisena maastontuntijana ollut mukana linjaamassa reittiä, joka kulkee lähes kokonaan jo olemassa olevia teitä ja polkuja pitkin. Viitoitettu reitti kulkee pitkän Hämeenkaan uria, kylä- ja metsäautoteitä sekä Ikaalisten päässä asfaltoituja reittejä. Pituutta reitillä on 23 kilometriä. Reitillä on kilometrin mittainen osuus, joka yhdistää metsäautoteitä. Sillä välillä vähemmän maastokelpoista pyörää voi joutua taluttamaan. Rei-

tin suunnittelijoiden tavoitteena on ollut luoda reitistä turvallinen ja selkeä, eikä liian vaativa.

Osuvin menopeli reitille on maastopyörä, ja iloa on joka tapauksessa vaihteista.

– Ei reitin takia kuitenkaan tarvitse pyöräkauppaan lähteä. Olen itse polkenut reitin Jopolla, joten sen kulkeminen on asenteesta kiinni, Matti Äijö sanoo.

Vaativuudeltaan reitti sopii ihan tavallisen ihmisen kunnolle. – Totta kai kun maastossa mennään, reitillä on mäkiä, mutta esimerkiksi vaarallisia alamäkiä tai oijen ylityksiä ei ole. Reitien kylätiet ovat varsin loivapiirteisiä.

Reitti on toteutettu PS Liiku Oy:n kehittämishankkeessa, joka on saanut rahoitusta Satakunnan ely-keskukselta. Liikunnan ja ur-

heilun saralla toimiva PS Liiku Oy on yleishyödyllinen ja voittoa tavoittelematon.

Samassa hankkeessa kaavaillaan myös taukopaikkoja pyöräreitille ja sisäisiä reittejä Jämin alueelle.

PS Liiku Oy:n toimitusjohtajan Voitto Vuoren ja Ikaalisten Kylpylän toimitusjohtaja Titta-Liina Gustafssonin mukaan pyöräreitillä haetaan yhteistyötä Jämin ja kylpylän välille. Hankkeen avulla Jämille tavoitellaan myös lisää tapahtumia.

PS Liiku Oy:n tavoitteena on myös saada pyöräilykeskus Jämille Jämikeskuksen yhteyteen.

Kuva: Annina Ruokosi

Pia Lappalainen, Paula Virtanen, Kati Lappalainen, Marika Kallio, Jukka Lehtinen, Risto Uusi-Salvo ja Timo Narvinen testasivat uuden maastoreitin Jämiltä Ikaalisten kylpylälle.

Kuva: Pekka Tuuri

Uhrilähde

Kuva: Mediaperhe Olva

Kuva: Terttu Konttinen

Kuva: Terttu Konttinen

Hietaneilikka (Dianthus arenarius, syn. D. borussicus) on valoisien harjujen ja hiekkakankaiden harvinainen koristus.

Harjukeltalieko (Diphysastrum tristachyum) on todellinen kasviharvinaisuus, jota tavataan Suomessa vain neljällä alueella.

HAAPAKEITTAAN SOIDENSUOJELUALUE

Haapakeidas on erämainen suokokonaisuus, jonka maisemassa vuorottelevat suoaluetta ja niitä reunustavat metsäsaarekkeet. Haapakeitaan lintulajisto on arvokas, siellä pesii monia harvinaisia lintulajeja. Se on myös tärkeä lintujen kevät- ja syysmuutonai-kainen levähdysalue.

Mustasaarenkeitaan luontopolku (1,3 km)

Luontopolulle lähdetään pysäköintialueelta. Rengasreitti suositellaan kuljettavaksi myötöpäivään. Tasainen, sorastettu polku kiemurtelee aluksi korpimetsässä tarjoten kulkijalle metsän ääniä, värejä ja tuoksua. Pian näkyvä alkua laajentua, ja eteen avau-

tuu upean karu suomalaisema. Leveä polkutilta johdattelee liikkujan kohti suon laidalla seisovaa luontotorniä. Tornilla voi istahtaa penkeille ja nauttia vaikkapa eväitä pöydän ääressä. Sekä polku että luontotorni soveltuvat liikuntaesteisille. Avustaja kannattaa olla mukana. Upeiden suoerämaismien jälkeen polku sukeltaa jälleen metsän syleilyyn ja päättyy pysäköintialueelle.

Laajan suoalueen luontoon pääset helposti tutustumaan Mustasaarenkeitaalla ja Huidankeitaalla. Palveluita on myös Katselmankalliolla, jonka luontotornista avautuu näkymä Haapakeitaan avarille soille.

Huidankeitaan luontotorni

Huidankeitaan luontotornille pääsee pysäköintialueelta yhdyspolkua pitkin yksityismaiden läpi. Luontotornille on matkaa noin kilometri. Luontotorni sijaitsee aivan suon reunassa, pääset aitiopaikalta seuraamaan suon elämää. Keväisin luontokokemuksen kruunaa lintujen moniääninen konsertti.

Katselmankallion taukopaikka

Katselmankallio on Siikaisten kunnan rakentama ja kyläyhdistyksen ylläpitämä retkeilykohde Haapakeitaan lounaispuolella. Hyvät näkymät takaa 15-metrinen luontotorni, joka sijaitsee Siikaisten korkeimmalla kohdalla. Tornin läheisyydessä on autiotupa ja laavu.

Kuva: Ari Kaarakainen

Kuva: Timo Nieminen

kukkaperät eroavat toisistaan: isokarpalolla ne ovat karvaisia, pikkukarpalolla kaljuja. Isokarpalolla on yleensä 2-4 kukkaa, pikkukarpalolla yksi.

Isokarpalon hehtaarisato voi olla jopa useita satoja kiloja. Karpalo kypsyy myöhään, syys-lokuukuussa, ja marjat ovat parhaimmillaan vasta pakkasenpuremina. Karpalosta tehdään mm. mehua, hyytelöitä ja likööriä. Karpalomehua on käytetty myös mm. tulehduslääkkeenä.

Meillä esiintyy lähes yhtä yleisesti kahta karpalolajia: **isokarpalo (Vaccinium oxycoccos)** ja hieman kiuemmilla alustoilla kasvava pikkukarpalo (Vaccinium microcarpum). Kasvupaikan ja marjan koon lisäksi kasvien

kypsyy myöhään, syys-lokuukuussa, ja marjat ovat parhaimmillaan vasta pakkasenpuremina. Karpalosta tehdään mm. mehua, hyytelöitä ja likööriä. Karpalomehua on käytetty myös mm. tulehduslääkkeenä.

Kuva: Tomi Muukkonen

Haapakeitaalla voi tavata erittäin uhanalaisen **mustapyrstökuirin**, joka on kurppien heimoon kuuluva pikkukuovin kokoinen pitkä- ja suoranokkainen kahlaaja. Sen tummilla siivillä on leveä valkoinen siipijuova, pyrstö on mustavalkoinen ja yläperä valkoinen. Suomessa pesii vain 70–90 paria. Mustapyrstökuirin ainoat säännölliset pesimäalueet ovat Pohjois-Pohjanmaan rannikolla, erityisesti Liminganlahdella.

Kalasääski eli **sääksi (Pandion haliaetus)** saalistaa kaloja syöksysukeltamalla. Saalis voi olla jopa lähes puolet linnun painosta, ja linnun kalavedet voivat olla kaukanakin pesäpaikasta.

Geologinen historia

Haapakeidas

Haapakeidas sopii hyvin Kauhanevan erakoituneeksi serkuksi, sillä edellä mainittujen suotyyppien lisäksi aluetta leimaa ennen kaikkea erämainen tunnelma. Laaja ja avara vaikutelma välittyy muun muassa noin kilometrin pituisella Mustasaarenkeitaan pitkospuupolulla, jonka varrella on esteetön näkötorni. Haapakeitaan ympäristö lienee soistunut samoihin aikoihin Kauhanevan kanssa. Alueella on viisi keidassuota, joiden ravinteiden ja veden saanti on sadannan varassa. Lukuisiin soihin, joita on yli 80 prosenttia alasta, tuovat vaihtelua metsäsaarekkeet.

Mustasaarenkeitaalla alueen erämaisuus korostuu; suo ulottuu lähes horisonttiin asti.

Kuva: Timo Nieminen

Miltä Lauhavuoren - Hämeenkan- kaan luontomatkailualue kuulostaa?

Anne Savola

Miltä kuulostaa pitkän talven jälkeen kiihkeään eloon heräilevä luonto, entä lämmin kesäpäivä tai syksyisten lintupoikueiden liikehdintä metsässä? Tai hiljaisuus? Tämä selviää, kun lähdet retkelle Mustasaaren - ja Kivikeitaan soille Haapakeitaan soidensuojelualueella tai Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuistoon.

Hiljaisuutta ja luonnonrauhan kokemuksellisuutta kohtaan tunnetaan kasvavaa kiinnostusta niin Suomessa kuin maailmallakin. Synnä on, että sellaiset alueet, jonne liikenteen humina ja muut ihmistoimintoihin liittyvät äänet eivät juuri kuulu, alkavat olla harvassa. Onneksi tällaisia alueita vielä kuitenkin löytyy Lauhanvuoren - Hämeenkan- kaan luontomatkailualueelta. Mustasaaren- ja Kivikeitaan suo- ja metsäalueet ovat oiva esimerkki alueista, joilla on todennäköisempää kokea hiljaisuutta kuin monella muulla

“Kulje, pysähdy, katsele ja kuuntele! Tämä kannattaa, koska luonnossa mieli rauhoittuu ja aistit valpastuvat.”

alueella eteläisessä Suomessa.

Mustasaarenkeitaan suoalue Kivikeitaan mukaan lukien on osa laajaa erämaista Haapakeitaan keidassuokonaisuutta Satakunnan ja Etelä-Pohjanmaan maakuntien rajamailla. Alue

edustaa luonnontilaisinta äänimaisema- aluetta Lauhanvuoren - Hämeenkan- kaan luontomatkailualuehykkeellä. Tyypillisiä ääniä alueella ovat muun muassa vuodenaikojen mukaan vaihtelevat suo- ja metsäluonnon äänet. Äänimaisema on yleensä levollinen ja ihmistoimintoista syntyvät äänet ovat vähäisiä tai satunnaisia.

Hidasta tahtia ja keskity kuuntelemaan ympäristön ääniä

Mahdollisuus kokea luonnonrauhaa on vahvasti läsnä myös Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuistossa olevalla Kauhalammin reitillä. Tuulen kohina ja lintujen äänet ovat ominaisia luonnonääniä kansallispuiston äänimaailmassa. Kauhalammin reitillä, kuten muillakin Lauhanvuoren - Hämeenkan- kaan alueen luontokohteil-

la, kannattaa kävellä rauhallisesti sekä tarkkailla samalla ympäristön ääniä. Kävelyn aikana ja sen jälkeen vaikka taukopaikalla istuessa on hyvä pohtia, miten keidassuon luonnonläheinen äänimaisema eroaa arjen äänimaisemasta ja mitä erilaiset äänet merkitsevät. Liikkeelle kannattaa lähteä jo aamuvarhaisella, jolloin luonto on virkeimmillään. Koe myös suon tuoksu.

Äänet erilaisine vivahteineen ovat läsnä kaikkialla ihmisten ympärillä. Ne vaihtelevat vuodenajasta ja säätyypistä riippuen. Lintujen laulu, sateen ropina tai ukkosen jyly kuulostavat ja tuntuvat kokemuksena erilaiselta, kun taustalta ei kuulu jatkuva liikenteen kohina. Äänet erottuvat toisistaan parhaiten tynnellä säällä.

Ympäristön ääniä havainnoitaessa on hyvä noudattaa seuraavaa ohjetta: Kulje, pysähdy, katsele ja kuuntele! Tämä kannattaa, koska luonnossa mieli rauhoittuu ja aistit valpastuvat.

PÄIVÄKSI LUONTOON, SAAT VOIMAA JA ELÄMYKSIÄ

Leena Ylikännö, Sanna Seppälä

Joukko maaseudun naisia kokoontuu syksyisin Lauhavuoren kansallispuistoon saadakseen voimia ja elämyksiä talven varalle. Retkestä saadaan joka vuosi erilaisia kokemuksia riippuen säästä, ilman lämpötilasta, syksyn väreistä ja tänä vuonna varsinkin metsän antimista.

Sienessä voi Lauhavuorella käydä myöhäiseen syksyyn asti, suppilovahveroita voimme kerätä jopa joulukuulle. Lauhavuoren kansallispuisto soveltuu hyvin päiväretkeilyyn ja telttailuun. Puuston läpi kulkevan polun varrelle jäävät kaikki alueen merkittävimmät nähtävyydet sekä tulentekopaikat. Lauhavuoren laella sijaitsee näkötorni, josta avautuvat metsäiset näköalat kym-

“Metsäisellä kävelyllä on lupa lumoutua metsän väreistä, äänistä ja tuoksuista.”

menien kilometrien päähän.

Hyvällä säällä tornista on mahdollista nähdä muun muassa 60 - 70 kilometrin päässä sijaitsevien Kristiinankaupungin ja Kaskisten korkeimpia piippuja. Lau-

hanvuorta kiertävät kehämäisesti muinaiset rantavallit.

Näistä suurinta, 800 metrin pituista muinaisrantakivikkoa kutsutaan kivijadaksi. Lauhavuoren rinteiden alaosissa pohjavesi tulee lähelle maanpintaa ja näyttäytyy komeina lähteinä ja lähdepuroina, luomina. Purojen ja lähteiden ympäristöt erottuvat rehevinä keitain karussa ympäristössä. Lähteiden kasvillisuudessa on useita harvinaisia lähde- ja suokasveja.

Puhtaissa lähdepuroissa polskii tamukka eli purotaimen, joka pitkospuiden tömähdellessä piiloutuu rantapenkereen varjoihin.

Länsi-Suomessa on sienisato ollut lajistoltaan poikkeuksellinen runsas.

Vuosina 2014-2015 Maa- ja kotitalousnaisten kampanja kulkee nimellä

Metsästä voimaa. Tarkoituksena on muun muassa bongata kansallispuistoja. Mennään yhdessä luontomme aarreaitoihin, kansallispuistoihin. Nautitaan yhdessä upeista maisemista, kuljetaan luontopoluilla ja syödään hyvin eväitä tai paikallisissa ruokapalveluyrityksissä, Lauhavuorella Marian luontoateriassa. Tutkimusten mukaan stressihormonien määrä laskee jo 20 minuutin metsäretki parantaa liikkujan mielialaa.

Metsäisellä kävelyllä on lupa lumoutua metsän väreistä, äänistä ja tuoksuista. Ohjatulla metsäretkellä saamme enemmän irti kansallispuiston kohteista.

Retkioppaamme **Ismo Nousiainen** ehti päivän aikana havaita kansallispuistossa linnuista muun muassa isokäpylinnun, kanahaukan, laulujoutsen ja varpushaukan.

Kuva: Ismo Nousiainen

SAMOILUA JA SIENESTYSTÄ

Leena Ylikännö
Sanna Seppälä

Suomalainen kostea sammalpeitteinen metsä on erinomainen kasvupaikka mitä erilaisimmille sienille. Parempia sienimaastoja löytyy tuskin mistään puolelta maapalloa, mitattiin satoa sitten kiloina tai lajimäärinä. Sienten poiminta kuuluu jokamiehen oikeuksiin. Jokaisella suomalaisella on siis yli 20 milj. hehtaaria sienimetsiä ja niityt sekä muut alueet lisäksi. Jos et tunne sieniä, niin ei syytä huoleen. Maassamme löytyy sieniseuroja, neuvontajärjestöjä, sekä monia sienestystä har-

rastavia henkilöitä.

Lajirunsain sieniaika on alkusyksy, myöhäissyksyn sieniä on myös esim. suppilovahvero, hallavahakas, kuusilahokka ja erilaiset valmuskat. Näitä voi kerätä kunnes lumi peittää sienimaat. Suppilovahverot kasvaa isoina ryppäinä samoilla paikoilla luodesta toiseen. Satoa voi kerätä pakkasten jälkeenkin lumentuloon saakka. Suppilovahverot soveltuvat hyvin kuivattavaksi, jolloin sienien aromikas maku vahvistuu. Hyvällä onnella voi löytää tuoreita metsäsieniä jouluaaterallekin; jos nimittäin tietää talvijuuressa kasvupaikkoja ja sattuu joulun alle suojaamaan.

SIENIKASVISKEITTO

200g suppilovahveroita, tatteja tai muita sieniä
2 rkl voita
1 porkkana
200g kiinankaalia
½ purjo
1 l kasvislientä
100 g sulatejuustoa
(1 dl kermaa halutessasi)
Silppua sienet, puhdistat kasvikset, sui-

kaloi porkkanat, leikkaa purjo ohuiksi suikaleiksi samoin kiinankaali. Sulata voi paksupohjaisessa kattilassa ja laita sienet siihen hautumaan. Lisää kasvikset. Kaada kasvisliemi kattilaan ja kypsennä keittoa hiljalleen kypsäksi. Sekoita lopuksi keittoon sulatejuusto ja halutessasi kerma. Tarkista maku ja vasta tarvittaessa lisää suolaa, koska kasvisliemi ja sulatejuusto sisältävät sitä runsaasti.

Kuva: Leena Ylikännö ja Sanna Seppälä

PALUU LUONTOON ENNALLISTAMALLA

Terttu Konttinen

Soiden ojituksia on tehty Suomessa erityisesti metsätalouden, turvetuotannon ja maatalouden tarpeisiin 1800-luvulta lähtien, ja tahti oli koneellistumisen myötä suurimmillaan 1960-1970-luvuilla. Soiden ojitukset ovat luonnollisesti vaikuttaneet kaikkien suolajistojen elämään: esimerkiksi monet perhoslajit ovat taantuneet voimakkaasti. Viime vuosikymmeninä soiden arvostus ainutlaatuisena luonnonympäristönä on kasvanut, ja niitä halutaan suojella.

Ennallistamisen tavoitteena on palauttaa suon luontainen vesitalous. Palauttaminen saa suon toimimaan jälleen suona: suo- maiseman ja kasvillisuuden myötä muikin suolajisto palaa pikku hiljaa takaisin. Lauhavuoren, Kauhanevan ja Haapakeitaan alueilla on tehty runsaasti ennallistamistoimia.

Ennallistamisen asiantuntija, puistonhoitaja Pekka Vesterinen Metsähallituksesta toteaa, että ennallistamisen tavoitteiden, monimuotoisuuden palautumisen ja lisääntymisen, saavuttaminen vie kauan, kymmeniä vuosia.

– Ennallistamistoimia ei yleensä tehdä ihan retkeilyreittien välittömässä läheisyydessä, joten viitoitetuilla poluilla kulkevat harvemmin näkevät työmme jälkiä. Soiden ennallistamisalueet eivät ensimmäisinä vuosina ole retkeilymielessä houkuttelevia, mutta jos mitään ei tehtäisi, soiden tilan heikentyminen jatkuisi. Luonnonarvojen paranemisen lisäksi päästään ajan myötä nauttimaan myös muun muassa hilla- ja karpalo-

sadoista ja kuullaan riekon käkätystä kenttien kymmenien vuosien tauon jälkeen. – Kaivetut ojat ovat voineet kuivattaa suota jopa sadan metrin matkalta veden valumasuuntaan. Ojien yläpuolisella suolla taas vaikutus saattaa jäädä vain muutama metriin, ja sellaiset suoalueet ovat voineet säilyä hyvinkin luonnontilaisina, kertoo Vesterinen.

– Ojia kaivettiin ennen yleensä noin 40 metrin välein, ja ennallistamisessa ojat taas täytetään ja tehdään valjeja, jotta vesi pysyy suolla pidempään ja leviää tasaisemmin. Ojituksen seurauksena kasvanutta

Soteverkosto-LIFE -hankkeen tuella on viiden viime vuoden aikana

Alue	ennallistettu soita	ennallistettu tukkimalla ja patoamalla ojia	poistettu ojituksen takia kasvaneita puita
Haapakeidas	yli 500 ha	n. 150 km	n. 115 tukkirekallista
Lauhanvuori	yli 350 ha	n. 60 km	n. 60 tukkirekallista
Kauhaneva-Pohjankangas	yli 270 ha	n. 75 km	n. 70 tukkirekallista
Yhteensä	yli 1120 ha	n. 285 km	n. 245 tukkirekallista

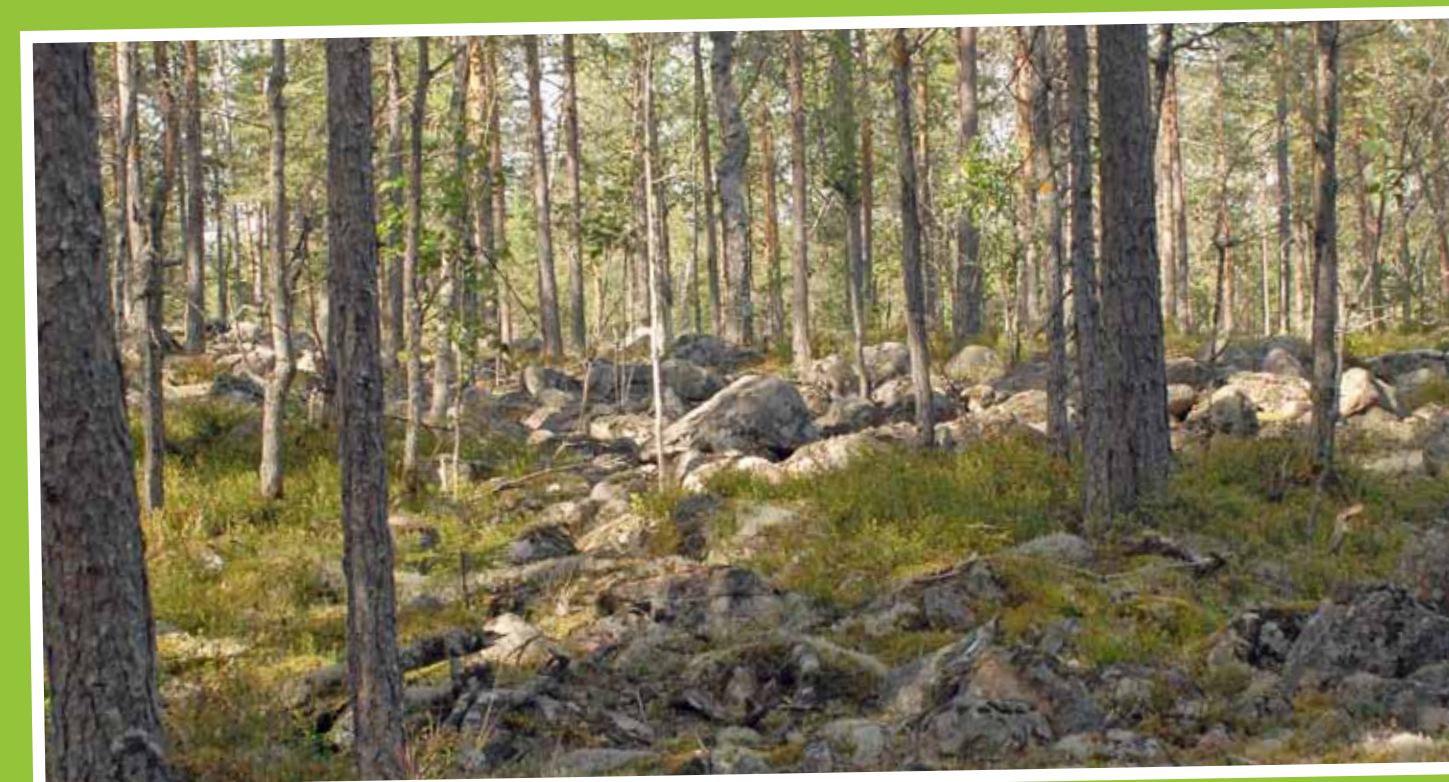
Tällä Kauhanevan ennallistetulla suolla pysyvästi hyvin jo noin vuosi ennallistamisen jälkeen. Kuva: Pekka Vesterinen

puustoa poistetaan tarvittaessa, jotta haihduntaa saadaan vähenemään. Lauhanvuoren, Kauhanevan ja Haapakeitaan alueella on ojituksessa paikoin perattu myös puroja. Soita ennallistettaessa soihin liittyviä purouomia on palautettu mahdollisuuksien mukaan alkuperäisille sijoilleen, minkä toivotaan edistävän myös luontaisen purotaimenkannan elpymistä. Purotaimen elää niin Lauhanvuoren kuin Kauhanevan luomissa.

Luonnontilaisen suon antimia. Kuva: Seppo Myllyviita

Näkemistä ja kokemista lähialueilla

Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuistosta itään Karvian ja Parkanon kunnissa sijaitsee geologisesti arvokas ja maisemallisesti näyttävä Alkkianvuori, jonka lakiosat ja ylärinteet ovat, kuten Lauhanvuorellakin, pysyneet veden pinnan yläpuolella jääkauden jälkeen. Alkkianvuori on siirtynyt Metsäntutkimuslaitokselta Metsähallituksen hallintaan. Alueella on luontotau-luja ja muita retkeilyrakenteita, pitkospolkuja ja kota.

Kuva: Terttu Konttinen
Muinaisia rantakivikoita Alkkianvuoren rinteellä.

Kuva: Terttu Konttinen

Satamakeitaan lintuvesi tornin länsipuolella. Saarekkeet toimivat lintujen pesäpaikkoina.

Honkajoen Satamakeidas turvetuotannon jälkeen

Terttu Konttinen

Honkajoen Satamakeitaan alue on entistä turvetuotantoaluetta, joka on viimeiset kymmenen vuotta ollut palautumassa entiseen. Yhteensä 500–600 hehtaarin laajuinen alue oli lampareista suota ennen turvetuotannon alkamista. Vähitellen turvetuotanto päättyi lähiseuduilla, ja suopohjia laajenee kosteikoiksi.

Satamakeitaan keskelle on rakennettu lintutorni, jonka itäpuolella on noin viiden hehtaarin kokoinen soistunut, heinittynyt ja pensoitunut suopohja. Kevät- ja syysmuutot

ovat parhaita aikoja lintujen katseluun. Eri puolille aluetta on sijoitettu runsaasti pesäpönttöjä esimerkiksi telkille. Tornin juurella on nuotiokatos ja istumapaikkoja.

Tornin länsipuolella on vuonna 2005 valmistunut lintuvesi, joka on kooltaan 17 hehtaaria. Sukellussyvyyttä on jopa kolmeen metriin saakka eli riittävästi sellaisille lajeille, jotka hakevat ravintonsa veden pohjasta sukeltamalla. Esimerkiksi telkät ja mustakurkku-uikku viihtyvät siellä. Satamakeitaan lintuvesi on monipuolinen ympäristö mataline rantoineen, tiheine pensaikkoineen ja hiekka- ja turvesaarekkeineen.

Perhokalastusta Honkajoella

Terttu Konttinen

Karvianjoki on kiinnostava virkistyskalastuskohde, ja moni hakee myös ruokakalat pöytänsä sieltä. Karvianjoessa elää luontainen purotaimenkanta, jota tuetaan vuosittain istutuksilla. Karvianjoen koskia on ennallistettu taimenen lisääntymispaikoiksi.

Honkajoella toimii aktiivinen kalastuskunta, Hongon osakaskunta. Osakaskunnan puheenjohtaja Tapio Rauhalä kertoo, että

Karvianjoesta saadaan taimenen lisäksi myös kirjolohta ja harjusta. Harjuskanta on joessa erittäin hyvä, ja sitäkin tuetaan istutuksilla. Kirjolohta istutetaan kesäaikaan Honkajoen keskustan koskiin 2–3 viikon välein, noin 200 kg kerralla. Joen yläjuoksulla toimii Lauhalan osakaskunta, joka myös istuttaa joken taimenta ja harjusta. Hongon osakaskunnan alueella on noin kymmenen koskipaikkaa. "Suosituimpia koskipaikkoja ovat Vahonkoski, Pitkäkoski, Sikakoski sekä kunnan keskustan tuntu-

massa sijaitseva Lankoski. Kalastuslupia saa Honkajoelta paikallisesta K-kaupasta ja grillibaarista sekä osakaskunnan puheenjohtajalta. Kalastuskunta ylläpitää Jyllissä Rakennuskoskella laavua, ja keskustan sillan pieleen rakennetaan nuotiopaikka," lupaa Rauhalä.

Hongon osakaskunnan puheenjohtaja Tapio Rauhalä Lankosken rannalla. Lisätietoja Honkajoella kalastamisesta ja luvista voi kysyä numerosta 050 577 5285.

Kuva: Terttu Konttinen

Kuva: Aku Kankaanpää

Suurin nisäkkäämme hirvi (Alces alces) viihtyy laajoissa metsissä ja suonlaidoissa. Hirven liikkeet paljastuvat parhaiten metsiin jäävistä sorkanjäljistä ja papanoista. Hirvet liikkuvat yksin tai pienissä ryhmissä, mutta talvilaitumilla laumat voivat olla isompia. Hirvi on ollut vanhastaan tärkeä riistaeläin ja mytologian eläinhahmo. Hirvi oli sukupuuton parhaalla 1920-luvulla, mutta kanta vahvistui Parkanon seudulla säilyneestä siemenestä.

Bongaamassa kehrääjälintua tai vaikkapa kokoustamassa Rennolla Otteella

**Soile Vahela
Maaria Berg
Anna Pentikäinen
/Satakunnan maaseutumatkailun koordinoitihanke**

Maaseutumatkailuyrittäjien ja -toimijoiden yhteistyötä, tiedonvälitystä sekä liiketoimintaosamista kehitetään Satakunnan maaseutumatkailun koordinoitihankkeessa (1.9.2013-31.12.2014/ Maaseuturahasto). Hanke nivoo yhteen sirpaleista maaseutumatkailun kenttää Satakunnassa. Hankkeen aikana Satakunnan maaseutumatkailuun on tuoteistettu maakuntaan uusia, elämyksellisiä matkailutuotteita yhdessä yrittäjien kanssa. Tuloksena on syntynyt yli kaksikymmentä uutta yhteistyötuetta Satakunnan matkailumarkkinoille. Hankkeen osallistuneet maaseutumatkailuyrittäjät edustavat laajasti kaikkia matkailun osa-alueita: ruoka-, majoitus-, elämys- ja oh-

jelmapalveluita. Myös luovien ja hyvinvointialojen yrittäjiä on ollut innokkaasti mukana hankkeessa. Työpajoja on järjestetty myös kannattavuuden ja hinnoittelun teemoilla. Näistä työpajoista yrittäjät saivat konkreettisia työkaluja liiketoimintansa suunnitteluun. Tavoitteena on saada tuotteet myyntiin viimeistään kesällä 2015.

Satakunnan maaseutumatkailu- ja tuotteiden sisältö pohjautuu pitkälti luontoon. Pohjoisessa Jämin alueella, kansallispuistoilla, retkeilyreiteillä ja näihin liittyvällä matkailulla on suuri merkitys. Pohjois-Satakuntaan onkin syntymässä neljä uutta tuotetta: Aseeton metsästysretki Karviassa, Lintubongausrinki jonka kohteena on kehrääjälintu, Rento Ote -Täyden palvelun kokouspaketti Pyöräretki Jämi-Kankaanpää välillä.

Aseeton metsästysretki on talvella hämärän aikaan toteutettava opastettu metsäretki jossa päätar-koituksenä on eläinten ja niiden jälkien kuvaus- ja tunnistaminen. "Saaliina" toimii metsässä nuotien äärellä nautitut eväät. Retkeen sisältyy majoitus ja sen kohderyhmän ovat esimerkiksi yritykset, luontoharrastajat, valokuvaajat ja leirikoulu. Pääpaino tuotteessa on luonnossa liikkumisella, yhdessä tekemisellä, valokuvaamisella, sekä viihtyisällä majoituksella. Samoille kohderyhmille on suunnattu myös opastettu lintujen bongausretki Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuistossa. Paketti sisältää myös majoituksen sekä ruokailun maaseutumatkailu-tilalla. "Pääosaa" retkellä näyttelee kehrääjälintu ja tavoitteena onkin bongata se sekä muita lintuja kesäyöllä niiden luonnollisessa ympäristössä. Retken oppaana toimiva luontokuvaaja opastaa tarvittaessa lintujen kuvaamisessa.

Osuvasti nimetty Rento Ote -Täyden palvelun kokouspaketti Tykköössä, on 2-päiväinen kokouspaketti isommille kokousryhmille. Kokouspaketissa yhdistyy virkistyttyminen, ryhmäytyminen ja tuloksellisuus. Kokouspaketti toteutetaan erilaisine aktiviteetteineen Tykköön kylän ja Jämin upeissa maisemissa. Pyöräilyretki Jämitä Kankaanpäähän on suunniteltu niin, että matkalla on paljon nähtävää ja koettavaa. Retki on suunnattu lähinnä perheille, aktiiviliikkuville sekä ulkomaalaisille asiakkaille. Halutessaan retkelle voi ottaa mukaansa oppaan, nauttia erilaisista

aktiviteeteista, kuten marjastamisesta, tai osallistua vaikkapa villiyrttikurssille. Tuote on mahdollista toteuttaa myös yön yli kestävästi.

Maaseutumatkailun koordinoitihankkeen on ollut selkeä tarve maakunnassa: uutiskirjettä lähetetään yli 600 osoitteeseen ja työpajoihin on osallistunut reilusti yli sata yritystä. Jatkoa maakunnalliselle maaseutumatkailun koordinoitihankkeelle suunnitellaan. Hankkeen tapahtumia voi seurata osoitteesta www.satamatkaamaalle.fi

Parkanon Rantareitti edistää hyvinvointia

Käenkosken maastossa Parkanossa on Metlan ja Tampereen yliopiston yhteistyönä toteutettu hyvinvointia edistävä metsäpolku. Rantareitti-metsäpolulle on sijoitettu metsän ja ympäristön tutkimiseen ja havainnoimiseen liittyviä harjoitetauluja, jotka perustuvat metsien hyvinvointivaikutuksia käsittelevään tutkimustietoon.

Monilla meistä on omakohtaista kokemusta luonnon virkistävistä ja elvyttävistä vaikutuksista, ja ihmisten mielipaikat löytyvät yleensä luonnosta. Mielipaikassa tai metsäpolun harjoitteen avulla voi pohtia omaa elämäänsä rauhassa ja pääsee hetkeksi irti arjen

paineista.

Esteettiset ja turvalliset luontoalueet houkuttelevat ihmisiä ulkoilemaan, mikä ylläpitää fyysistäkin terveyttä. Tutkimusten mukaan luonnossa tapahtuva ulkoilu antaa mielihyvää ja esteettisiä elämyksiä, parantaa koettua terveyttä ja kuntoa.

Elvyttävä metsäpolku on luonnossa kulkeva reitti, jonka varrella on ympäristön ja oman mielentilan havainnoimista ja kokemista suuntaavia ja syventäviä harjoitetauluja. Mahdollisuus harjoitteen tekemiseen erottaa elvyttävän metsäpolun tavallisesta luontopolusta.

Harjoitteiden tekeminen onnistuu parhaiten yksin tai pienessä ryhmässä.

Rantareitti on 3,8 km pitkä oransseilla palloilla maastoon merkitty reitti, jonka lähtöpisteessä Käenkosken urheilukeskuksen pururadalla on kartta ja ohjeet harjoitteiden tekemiseen. Reitillä on yhdeksän taulua, jotka toimivat pysähdyspaikkoina. Taulujen alapuolella on kartta, johon on merkitty harjoitetaulun sijainnit. Reitillä tarvitaan yleensä vaelluskengät tai saappaat, kuivalla säällä pärjää myös lenkkiosuilla.

Lähde: Eira-Maija Savonen
Elina Majuri, Ylä-Satakunta:

Kuva: Aku Kankaanpää

Leveäsiipinen merikotka (*Haliaeetus albicilla*) on suurin lintumme siipien kärkivälillä mitattuna. Merikotkaa kutsutaankin lentäväksi räsymatoksi. Rannikolla lajin pesimäkanta on vahvistunut tehokkaan suojelun ansiosta, ja pesäpaikkoja on syntymässä myös sisämaahan. Muuttavia merikotkia voi nähdä etenkin keväisin ja syksyisin jokseenkin kaikkialla.

Ruokaa etsiessään naskalinokkainen puukiipijä (*Certhia familiaris*) kiipeää ja kiertää puuta kunnes siirtyy seuraavaan puun tyvelle jatkamaan kiertämistään. Pesänsä puukiipijä rakentaa pienistä kuusenoksista rungosta irti roikuvan kaarnan alle. Talvisin puukiipijä liikkuu usein tiiasparvien mukana.

Kuva: Timo J. Palomäki

HYYPÄNJOKILAAKSO

TEKSTI JA KUVA:
MARKETTA NUMMIJÄRVI

Kauhajoen Hyypänlaakso on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, jonne on muodostettu myös luonnonsuojelulain mukainen maisemanhoitoalue. Ikivanhaan kallioperän murrokseen syntynyt laakso on luonnon ja ihmisen yhteistyön vaikuttava tulos.

Tärkein Hyypän ominaispiirre on jokilaakson vaikuttavat ja pohjalaisittain poikkeukselliset

maastonmuodot, sekä niihin asettuva elävä maatalousmaisema. Lakeuden laidalta yhtäkkiä kapeneva laakso hätkähdyttää, sillä sen alatasojen lisäksi myös jyrkät rinteet ja laakson pohjaa kymmeniä metrejä ylempänä loivenevat ylätasot ovat viljelyksessä. Viljelymaisema on monimuotoista, ja avoimuuden ja korkeuserojen ansiosta avautuu pitkiä näkymiä laaksoon. Maastonmuotojen ja maaperän ominaisuuksien johdosta alueella on lukuisia näyttäviä kanjonimaisia purouomia ja kymmeniä lähteitä.

Niiden ympäristö on viljelyn ulkopuolella, joten lukuisat metsäsaarekkeet ja monimuotoiset metsäalueet rytmittävät avointa peltojen keskellä ja niiden vierillä. Reitin lähtöpisteessä vuonna 1898 rakennetun Yli-Korhosen pohjalaistalon pihalla Korhoskylässä saa nauttia pitkistä näkyneistä Hyypän jyrkkärinteeseen laaksoon. Piha on ollut alun perin pää- ja talousrakennusten rajaama umpipiha, mutta talousrakennukset on uusittu ja pihaa avattu nykyaikaisille suurille ko-

neille sopivammaksi. Hyypän ihanuudet ovat tarjolla monessa muodossa. Autolla liikkuvalle pitkät näkymät ja vaihtelevat maisemat avautuvat sekä pohjois-eteläsuuntaisilta, laakson ylärinteillä mutkittelevilta teiltä, mutta erityisesti laakson poikki kulkevilta itä-länsi-suuntaisilta teiltä. Kävelijälle tarjou-

tuu erinomainen mahdollisuus sukeltaa maisemaan Korhoskylästä alkavalla 5,5 km pitkällä virkistysreitillä, Töyhtöhyypän kieroksella, joka kulkee pääasiassa peltojen keskellä ja niiden vierillä. Reitin lähtöpisteessä vuonna 1898 rakennetun Yli-Korhosen pohjalaistalon pihalla Korhoskylässä saa nauttia pitkistä näkyneistä Hyypän jyrkkärinteeseen laaksoon. Piha on ollut alun perin pää- ja talousrakennusten rajaama umpipiha, mutta talousrakennukset on uusittu ja pihaa avattu nykyaikaisille suurille ko-

neille sopivammaksi.

Kyläelämään tarjoaa kosketuspinnan perinteikas kyläkauppa. Mäen kaupassa Juonikylässä on sama kauppiassuku samalla tontilla palvellut hyypäläisiä yli 100 vuoden ajan. Teevahaisessa on myös vanhan kyläkouluun kunnostettu talonpoikaisantiikkimyymä ja versta. Tilatuotteita myyvät mm. Koivumäen marjatori Sepänkylässä sekä Rotola-Pukkilan highland-karjatala Jokimäenkylässä. Majoituspalveluja tarjoaa Kirveshovi Kirveskylässä.

Kuva: Timo Nieminen

Kivijata on kunnioitusta herättävä geologinen nähtävyys Lauhanvuorella. Kivien ylitse pääsee pitkospiuta pitkin.

Kuva: Pekka Tuuri

Kylmänmyllynlähde on yksi Hämeenkancaan upeista pulppuväristä lähteistä.

Sahtia ja kirkonmenoja Lauhanvuorella

Terttu Konttinen

Lauhanvuoren kansallispuiston kupeessa Lauhansarven luontomatkailukeskuksen pihapiirissä kohoavat rinnakkain Sahtiopisto ja Luontokappeli.

Sahtiopistoa pyörittää Perinneyhdistys Kuurna ry, joka vaalii tuhat vuotta vanhaa sahtiperinnettä. Kuurna rakensi sahtiopiston vuonna 2001, jossa on mahdollisuus sahdinvalmistukseen ja opastukseen. Yhdistyksellä on noin 100 jäsentä, ja toiminta on

vilkastaa. "Yhdistyksen jäsenet ovat osallistuneet sahdinvalmistuksen SM-kisoihin hyvällä menestyksellä ja saaneet useita suomen mestaruuksia", kertoo Kuurna ry:n puheenjohtaja Tapio Alatalo. Sahtiopistolla valmistetaan vuosittain noin sata sahtipanetta, ja erilaisia tapahtumia, esittelytilaisuuksia ja retkiä on useita. Esittelyt sisältävät myös maistaisiä. Pienryhmille järjestetään viikonloppukursseja, joiden aikana perehdytään sahdin valmistukseen ja historiaan.

Lisätietoja toiminnasta löytyy Sahtiopiston sivuilta osoitteesta www.sahtiopisto.fi

Luontokappeli on 2014 talkoovoin rakennettu hiljentymispaikka, joka on kulkijoiden vapaassa käytössä, ellei siellä ole yksityistilaisuutta. Siellä on järjestetty gospel-konsertteja, kokouksia ja kursseja sekä pienimuotoisia kirkollisia toimituksia, kuten kaste- ja vihkitilaisuuksia, rukoustuokioita ja jumalanpalveluksia. Kappelissa sisällä on istumapaikkoja 20 henkilölle, ulkona pihassa 150 henkilölle.

Kuva: Terttu Konttinen

Kappeli sijaitsee Sahtiopiston takana.

ROSKATON RETKEILY

Roskaton retkeily ehkäisee jätteiden syntymistä. Suojelualueilla roskaton retkeily toteutuu parhaiten niin, että Metsähallitus, yritykset ja retkeilijät yhdessä panostavat jätteiden määrän ja niiden aiheuttamien ympäristövaikutusten pienentämiseen.

Taukopaikoilla ei enää ole sekajäteastioita, vaan niissä on lisätty jätevalistusta ja ohjeistusta roskattomasta retkeilystä. Retkeilijöiden vastuulla on tuoda itse jätteensä maastosta lajiteltavaksi alueellisiin lajittelupisteisiin annettujen ohjeiden mukaisesti.

Toimi näin:

Pakkaa ruokasi kestäviin ja pestäviin rasioihin ja puseihin. Näin vähennät retkellä syntyvää jätettä. Ruoantähteet ja muut biojätteet voi jättää taukopaikan kompostikäymälään. Muistathan, että vain biojätteet kompostoituvat: muita jätteitä ei saa laittaa kompostoitavan jätteen joukkoon.

Polta puhtas paperi tai pahvi tulentekopaikalla tai kämpän kamiinassa.

Tuo muut jätteet pois maastosta reittien lähtöpaikoilla oleviin ekopisteisiin, joissa voi lajitella erityyppiset jätteet kuten metalli-, lasi- ja sekajätteet.

Siivoa omat jälkesi ja huolehdi yleisestä siisteydestä.

Miksi vaivautua?

Perinteinen retkeilykohteiden jätehuolto aiheuttaa sekä välillisiä että välittömiä ympäristövaikutuksia. Välillisiä vaikutuksia syntyy ennen kaikkea silloin, kun jätteitä joudutaan kuljettamaan pois maastosta konevoimalla. Jätteiden kuljetus aiheuttaa melua, päästöjä ja maaperän kulumista. Välittömät eli retkeilijöiden aiheuttamat vaikutukset ovat alueiden roskaantuminen ja biojätteiden joutuminen sekajätteiden sekaan, jonka seurauksena kaatopaikoilla syntyy kasvihuoneilmiötä vahvistavaa metaanikaasua. Siisti ja hyvin hoidettu ympäristö tuo hyvän mielen kaikille!

Lauhanvuoren - Hämeenkaan luontomatkailualueella uusia infopisteitä

Matkailijoiden ja myös paikallisten palvelemiseksi on perustettu infopisteitä, joissa on kosketusnäytöt alueen luontokohteisiin tutustumista varten. Kosketusnäytöt avautuvat Lauhanvuoreregion.fi-sivustolle, johon on koottu alueen kartat, geologiset ja luonnonnähtävyydet sekä tietoa alueen luonnosta ja lajistosta. Sivustolla pääsee etsimään myös alueen matkailupalveluja. Sivusto toimii Internetissä ja on selattavissa sekä tietokoneelta että mobiilisti.

Infopisteiden sijainti:

Lauhanvuoren kansallispuisto

Lauhansarven luontomatkailukeskus
Lauhanvuorentie 490, 64900 ISOJOKI
puh. 040 825 8751
info@lauha.fi

Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuisto

ST1 Karvia
Kylä-Karviantie 27, 39930 KARVIA
puh. 02 5441050

Haapakeitaan soidensuojelualue

Eteläpään matkailukeskus
Eteläpääntie 2, 29810 SIIKAINEN
puh. 040 513 9877

Hämeenkaan harjoitus- ja monikäyttöalue

Jämikeskus, luontokeskus
Sormelantie 77, 38800 JÄMIJÄRVI
puh. 040 573 6120
myynti@jamikeskus.fi

Koko luontomatkailualueella palveleva Metsähallituksen infopiste sijaitsee

Seitsemisen luontokeskuksessa,

Seitsemisentie 110
34530 LÄNSI-AURE
puh. 0205 64 5270
seitseminen@metsa.fi.

Kuva: Ismo Nousiainen

luontoon.fi • yhteiso.luontoon.fi • lauhanvuoreregion.fi